

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦν ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους, καὶ εἶναι ἑτησίαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

4 Σεπτεμβρίου 1877

ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Συνήμιμα ἰδί σελ. 545.

Β'

"Ὅπως νοήσωμεν τί εἶναι ἡ ἔλλογος κατατάξις τῶν ὄντων, ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ εἰπωμεν τί σημαίνει ἡ λέξις ὄν, τὴν ὁποῖαν μετεχειρίσθημεν μέχρι τοῦδε χωρὶς νὰ τὴν ὀρίσωμεν, διότι ὁ ὀρισμὸς αὐτῆς εὐκολώτερος ἀποδίδει μετὰ τὰ προσεκτεθέντα.

Εἴπομεν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτι τὰ ἐκτὸς γίνονται ἡμῖν καταληπτὰ διὰ τῶν ἐντὸς. Τί ὑπάρχει ἐντὸς ἡμῶν; Ἐν μέρει τὸ ἡξέυρομεν. Ὑπάρχει μία, ταυτούσις, αὐτενεργὸς καὶ ἔλλογος δύναμις ἀγγέλλουσα τὴν ὑπαρξίν της διὰ ποικίλων φαινομένων. Ἀλλὰ δύναμις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὄντα, ἂν καὶ δὲν ἔχει τοὺς αὐτοὺς χαρακτηρη. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τοῦ πνεύματος ἀναγνωρίζουσιν, ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς ὕλης δὲν ἐξηγοῦνται εἰμὴ διὰ τινος ἐντὸς αὐτῆς ἐνεργούσης δυνάμεως. Ὑλῃ καὶ δύναμις εἶναι τὰ δύο πρῶτα στοιχεῖα πάσης περὶ τὴν φύσιν θεωρίας, καὶ τινες τῶν περὶ τὴν φύσιν φιλοσοφούντων καὶ αὐτὴν τὴν ἔκτασιν, εἰς ἣν ἀνάγεται πᾶσα ὕλη, θεωροῦσιν ὡς τι σύμπλεγμα δυνάμεων, ὥστε κατ' αὐτοὺς ὅλη ἡ φύσις δὲν εἶναι εἰμὴ συνένωσις καὶ συνδιάταξις ποικίλων δυνάμεων.¹ Αἱ ἐν τῇ ὕλῃ δυνάμεις φαίνονται τῶντι ποικίλαι, ἂν καὶ κατὰ τὰς τελευταίας φυσικὰς θεωρίας μία καὶ μόνη δύναμις ὑπάρχει καὶ ἡ αὐτὴ πάντοτε, κινουσα διαφοροτρόπως τὰ ὑλικά μόρια, καὶ διὰ τῆς κινήσεως ταύτης παράγουσα πλεῖστα φαινόμενα, τὴν θερμότητα, τὸν ἡλεκτρισμὸν, τὸν μαγνητισμὸν, τὸν ἥχον, τὸ φῶς, ἅτινα φαίνονται διάφορα, ἀλλ' ἔρχονται οὐσιωδῶς ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς.² Ἀγνοοῦμεν ἂν τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἐνοποίησιν ὅλων τῶν φυσικῶν δυνάμεων θὰ ἐπεκτείνωσιν αἱ περαιτέρω πρόοδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μέχρι τῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν φαινομένων ἀνάγουσαι καὶ τὸν ὀργανισμὸν, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς ποικίλας αὐτῆς ἐνεργείας εἰς χημικοὺς καὶ μηχανικοὺς συνδυασμοὺς, ὡς ἀξιοῦσι τινὲς τῶν ὑ-

λιστῶν· ἀλλ' ὅπως δῆποτε, εἴτε μία μόνη δύναμις ὑπάρχει, εἴτε πλείονες, ἡ δύναμις εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον οἰουδήποτε ὄντος, τὸ στοιχεῖον ὅπερ ὑποθέτουσι τὰ ἄλλα, ὅπερ ὑπὸ τὰ ἄλλα πρέπει νὰ ὑπάρχη, ὅπερ κεῖται ὑπ' αὐτὰ, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων λέγεται ὑποκειμενον, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων ὑπόστασις. Τὴν ὑπαρξίν τῆς ὑποστάσεως δὲν γνωρίζομεν δι' ἀμέσου ἀντιλήψεως, ἀλλὰ τὴν περὶ αὐτῆς βεβαιότητά ἐπιβάλλει ὁ λόγος, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται καὶ νοούμενον πρὸς διαστολὴν τοῦ φαινομένου· ἄλλως, τὰ φαινόμενα θὰ ἦσαν ἄνευ αἰτίου, ὅπερ ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος. Ἀρα ὃν εἶναι πᾶσα ὑπόστασις ἀγγέλλουσα ἐαυτὴν διὰ τινων φαινομένων ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ.—Τί εἶναι ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος; Εἶναι δύο στοιχεῖα ἀχώριστα τῆς ἐννοίας τοῦ ὄντος. Οὐδὲν ὃν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Ἐὰν εἶναι, εἶναι ἐν τινι σημείῳ τοῦ τόπου καὶ ἐν τινι στιγμῇ τοῦ χρόνου. Ὅσῳ καὶ ἂν πολλαπλασιάσωμεν τὰ ὄντα, πρέπει νὰ προὔπαρξη πάντοτε τόπος καὶ χρόνος δι' αὐτά· ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος εἶναι δύο προηγούμενοι καὶ ἀπαρχίτητοι ὅροι πάσης ὑπαρξεως, καὶ διὰ τοῦτο παρίστανται εἰς τὸ πνεῦμα ὡς δύο ἀπειρα περιέχοντα πάντων τῶν δυνατῶν ὄντων. Τὴν βεβαιότητα περὶ τῆς ὑπαρξεως τῶν δύο τούτων στοιχείων ἐπιβάλλει ἐπίσης ὁ λόγος, διότι περιέχονται εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς ὑπαρξεως, ὥς ἂνευ αὐτῶν τὸ ὃν δὲν θὰ ἦτο ὅ,τι εἶναι, ὅπερ ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀρχὴν τῆς ταυτότητος.—Ἐὰν δὲ τώρα συνενώσωμεν τὰ πρῶτα ταῦτα στοιχεῖα τοῦ ὄντος, τὴν ὑπόστασιν, τὴν ἐξωτερικέυσιν ἢ μορφήν αὐτῆς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, μετ' ἐκείνον τὸν συνδυασμὸν αἰτίων, μέσων καὶ τελῶν, τὸν ὁποῖον ὠνομάσαμεν ἔλλογον τάξιν τῶν ὄντων (Ἀριθ. ζ'), εἰς ἣν ὑπὸκεινται πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἥτις εἶναι ἀχώριστος τῆς ὑπαρξεως αὐτῶν, ἔχομεν πλῆρη καὶ καθαρὰν τὴν ἔλλογον ἐννοίαν τοῦ ὄντος, ὅπερ εἶναι ἐπομένως ὑπόστασις σχετιζομένη πρὸς τινα μορφήν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ ὑποκειμένη εἰς τινα τάξιν.

Ἡ ἐννοία αὕτη τοῦ ὄντος εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βάσις πάσης ἐλλόγου κατατάξεως, ὡς θέλομεν ἰδεῖ μετ' ὀλίγων· ἀλλὰ πρὶν ἂς ἰδῶμεν τίνι τρόπῳ ἡ ἐννοία αὕτη συνδυάζεται μετὰ τῶν

1. Περὶ τοῦ καθολικοῦ τούτου δυνاميμοῦ ὅρα τὸ σοφὸν σύγγραμμα τοῦ κ. Magy: De la Science et de la Nature, ou Essai de Philosophie premiere.
2. Ὁρα Groive, Correlation of forces.

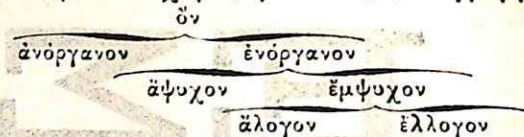
ἄλλων ὕσας πορίζομεθα ἔξωθεν διὰ τῆς ἀντιλήψεως καὶ ἔσωθεν διὰ τῆς συνειδήσεως.

Εἴπομεν ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου ἄρθρου ὅτι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς δυνάμεις ἐλλόγου ὑποστάσεως, εἶναι ἔλλογοι, καὶ ἐνεργοῦσιν ἐν ἡμῖν ἄλλως ἢ ἐν τοῖς κτήνεσι, καθ' ὅσον ἡ ἀντίληψις, ἡ προσοχή, ἡ σύζευσις, ἡ μνήμη, ἡ ἀνάμνησις λειτουργοῦσιν ἐν ἡμῖν μετὰ λόγου. Καὶ πραγματικῶς ὁ λόγος συμπληροῖ καὶ ρυθμίζει πασῶν τῶν δυνάμεων τούτων τὴν ἐνέργειαν. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀντίληψιν παρέχει τὸ στοιχεῖον τῆς ὑποστάσεως, οὗ δὲν ἀντιλαμβάνομεθα διὰ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' ὃ ἐπιβάλλει ὁ λόγος, καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, ἅτινα ἐπίσης ἐπιβάλλει ὁ λόγος. Εἰς δὲ τὴν σύζευξιν παρέχει τὸν ἔσωτερικὸν ἐκείνων σύνδεσμον δι' οὗ αἱ ἔννοιαι συνεννοῦνται, καὶ συνδιαμένουσι, καὶ ἀμοιβαίως ἐγείρονται διὰ τῆς μνήμης καὶ ἀναμνήσεως, καὶ οἱ πολλοὶ καὶ διάφοροι νόμοι τῆς συζεύξεως οὓς ἔθνηκαν οἱ ψυχολόγοι ἀνάγονται εὐκόλως εἰς ἓνα καὶ μόνον, τὴν ἐνότητα τῆς ἐλλόγου ἐννοίας τοῦ ὄντος. Καὶ τῶν αἱ ἔννοιαι συνδέονται πρὸς ἀλλήλας καθὼς συνδέονται τὰ στοιχεῖα τῆς ἐννοίας ταύτης, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἔννοια λ.χ. γεγονότος τινὸς ἀνακαλεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ τόπου ἢ τοῦ χρόνου ἐν οἷς ἐγένετο, ἢ τοῦ αἰτίου αὐτοῦ, ἢ τοῦ ἀποτελέσματος, καὶ οὕτω καθέξῃς ὥστε πραγματικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὸ κέντρον καὶ ἡ φωτοβόλος ἐστὶν τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἔλλογος ἔννοια τοῦ ὄντος, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέει πᾶσα ἡ φιλοσοφία καὶ πᾶσα ἐπιστήμη.

Εἶναι δὲ ἡ ἔννοια αὕτη ἀρχὴ καὶ βάσις πάσης κατατάξεως, διότι ὅπως δῆποτε καταταχθῶσι τὰ ὄντα, καὶ ὅσα καὶ ἂν διαιρεθῶσι καὶ ὑποδιαιρεθῶσιν αἱ τάξεις αὐτῶν, ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ τρόπον τινὰ ἡ ρίζα πάσης διαιρέσεως καὶ ὑποδιαιρέσεως θέλει εἶναι πάντοτε ἡ κοινὴ φύσις ὧν τῶν ὄντων οἷα δηλοῦται ἐν τῷ προεκτεθέντι ὀρισμῷ. Ὅπως δὲ ἴδωμεν πῶς γίνεται ἔλλογος κατάταξις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐννοίας ταύτης, ἃς ἐνθυμηθῶμεν ὅσα εἴπομεν ἐν τῷ γ' Ἀρθρῷ.—Πραγματευόμενοι περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐνότητος, καὶ ἵνα βεβαιωθῶμεν ὅτι ἐν ἡμῖν μόνον ὑπάρχει, διήλθομεν τὰ διάφορα βασίλεια τῆς φύσεως, καὶ εἶδομεν ὅτι ὑπάρχει φύσις νεκρὰ καὶ ἀνόργανος, ὑπὲρ αὐτὴν ἐνόργανος καὶ ζῶσα, ὑπὲρ ταύτην φύσις ἐμψυχος, καὶ ὑπεράνω τῆς ἐμψυχῆς φύσεως ἔλλογος. Ἀλλ' ἤδη ἡξεύρομεν ὅτι ἐν ἐκάστῳ τῶν βασιλείων τούτων ὑπάρχουσιν ὄντα, καὶ μὲ διάφορα ἀλλήλων κατὰ τινα προσόντα, ἀλλὰ καὶ ὅμοια κατὰ τινα ἄλλα, καὶ ἵνα παραστήσωμεν ὁλοκλήρως τὰς σχέσεις ταύτας τῶν μετὰ αὐτῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφο-

1. Ὅρα τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν ἢ ἡ ἐνότης τῆς ἐπιστήμης, Πανδώρα, 1 Ἰανουαρίου 1870.

ρῶν, δυνάμεθα νὰ χαράξωμεν τὸ ἐξῆς διάγραμμα.

Τὸ διάγραμμα τοῦτο εἶναι ὁ τύπος πάσης ἐλλόγου κατατάξεως. Πῶς δὲ ἐγένετο ἡ κατατάξις αὕτη; Διὰ τῆς ἀφαιρέσεως στοιχείων τινῶν κοινῶν εἰς πολλὰ ὄντα καὶ τῆς γενικεύσεως, ἥτοι ταυτοχρόνου συνενώσεως αὐτῶν ἐν μιᾷ ἐννοίᾳ, ἣν ὀνομάζομεν *γενικὴν* καὶ ὑπάρχουσαν εἰς τὴν γενικωτάτην ἔννοιαν τοῦ ὄντος. Παρατηρήσαμεν δηλαδή ὅτι εἷς τι ὄν ὑπάρχει ἐκείνη ἡ σύμπνοια ποικίλων ἐνεργειῶν ἣν ὀνομάζομεν ὁργανισμόν, καὶ ὅτι ἡ σύμπνοια αὕτη δὲν ὑπάρχει μόνον εἰς τὸ ὄν τοῦτο, ἀλλ' εἰς πλείονα, καὶ ἀπεσπάρσαμεν νοερῶς τὸν κοινὸν τοῦτον χαρακτήρα ἀπὸ τῶν ἄλλων μετ' ὧν συνυπάρχει ἐν τῇ φύσει καὶ δι' αὐτοῦ ἐμορφώσαμεν ἰδιαιτέραν τάξιν τῶν ὄντων, ἐν ᾗ συμπεριλαμβάνομεν πάντα τὰ ἔχοντα ὁργανισμόν, καὶ ἐν ἄλλῃ ἐθέσαμεν τὰ μὴ ἔχοντα, καὶ οὕτως ἐμορφώσαμεν δύο γένη, τὸ *ἀνόργανον* καὶ τὸ *ἐνόργανον*, εἰς ὃ διαιρεῖται τὸ ἀνώτερον γένος ὄν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐποιήσαμεν τὴν δευτέραν διαίρεσιν, τοῦ *ἐνοργάνου*, εἰς *ἄψυχον* καὶ *ἐμψυχον*, τὴν τρίτην, τοῦ *ἐμψυχου*, εἰς *ἄλογον* καὶ *ἐλλογον* καὶ οὕτω καθέξῃς. Παντοῖαι διαιρέσεις καὶ κατατάξεις δύνανται νὰ γίνωσι κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον, διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν κοινῶν χαρακτήρων, τῆς ἀφαιρέσεως αὐτῶν καὶ συνενώσεως ἐν τινι γενικῇ ἐννοίᾳ, ἥτις ἢ ὑπάγεται εἰς ἄλλην γενικωτέραν, ἢ γίνεται ἀρχὴ νέων διαιρέσεων καὶ ὑποδιαιρέσεων. Λέγονται δὲ αἱ ἀφαιρεθέντες αὗται ἔννοιαι *γενικαὶ* διότι ἐκάστη ἀποτελεῖ γένος περιλαμβανόν οὐ μόνον τὰ ἀντικείμενα ἐν οἷς παρατηρήθη καὶ ἀφ' ὧν ἀπεσπάρθη ὁ γενικὸς χαρακτήρ, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὅσα ἔχουσι τὸν αὐτὸν χαρακτήρα. Ἐκαστον δὲ γένος διαιρεῖται εἰς ἄλλα κατώτερα ἅτινα ὀνομάζονται *εἶδη*. Πόσον δὲ ἡ ἔλλογος κατάταξις συντείνει εἰς ἐξακρίβωσιν τῶν ἰδεῶν, καὶ χρησιμεύει εἰς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, θέλομεν ἴδει ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἐπεται συνέχεια.

II. ΒΡΑΪΛΛΑΣ.

Κατὰ τινα τῶν Σπαρτιατῶν ἐκστρατεῖαν ἀνυσύχουν ἐν τῇ πόλει περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης, καὶ ἀνυπομόνως περιέμενον ἀγγελίαν περὶ αὐτῆς. Σπαρτιάτιδες τινες ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρισκόμενοι εἶδον Εἰλωτα μετὰ σπουδῆς ἐρχόμενον, μία δὲ ἐξ αὐτῶν, ἥς τὰ τέκνα ἦσαν ἐν τῇ μάχῃ, ἔδραμε νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ στρατοῦ. Καὶ ὁ μὲν Εἴλωτς τῇ ἀναγγέλλει τὸν

θάνατον τῶν τέκνων, ἐκείνη δὲ, τεθορυβημένη, «Κακὸν ἀνδράποδον, ὑπέλαβεν, οὐ τοῦτο σ' ἐρωπῶ, ἀλλὰ τί πράσσει ἡ πατρίς.» Καὶ μόνον ἀφ' οὗ ἔμαθεν ὅτι νικᾷ, «Γώρα, εἶπε, θὰ ἔχω τὴν δύναμιν νὰ ὑποφέρω τὴν στέρησιν τῶν φιλάτων.»

Η ΚΑΛΚΟΥΤΤΑ

[Ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ἐν 1876 ἔτει σογγράμματος τοῦ Alfred de Bréhat.]

Μετάφρασις Ν. Δ. Λεβιδίου.

Συνέχεια: 181 σελ. 550.

Ζ'

Σχεδὸν πᾶσαι αἱ πρωτεύουσαι εἰσὶν ἡ ἐπιτομή καὶ ἡ οὐσία οὕτως εἰπεῖν τῆς χώρας εἰς ἣν ἀνήκουσι καὶ ἣν ἀντιπροσωπεύουσιν. Ἐξ αὐτῶν εὐχερῶς ἐνοεῖ τις τὴν χώραν, ὥς ὁ ἐπισκεφθεὶς τοὺς Παρισίους γινώσκει τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ τὸ Λονδίον γινώσκει τὴν Ἀγγλίαν.

Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἔχει οὕτως ὥς πρὸς τὴν Καλκούτταν. Διότι ἡ πόλις αὕτη, ἀγγλικὴ μὲν τὴν κεφαλὴν, ἰνδικὴ τοὺς πόδας, ἐμπορικὴ δὲ κατὰ τὸ λοιπὸν σώμα οὖσα, ἀντιπροσωπεύει μόνον τὴν Ἑταιρίαν. Ἀνευ μάλιστα τῆς διαμονῆς τοῦ τε διοικητοῦ καὶ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων ἠθελε θεωρεῖσθαι οὐδενὸς λόγου ἀξία παρὰ τῶν κατοίκων τῆς κεντρικῆς Ἰνδοστάνης, τιθεμένων εἰς περιωπὴν πολὺ ὑψηλοτέραν κατὰ πρῶτον μὲν τὴν Βεναρῆς, τὴν μητρόπολιν καὶ καθέδραν τῆς θρησκείας αὐτῶν, ἔπειτα δὲ τὸ Δελχί, τὴν Ἀγρὰ καὶ τὴν Λαχῶρην.

Ὁ Jacquemont, παρατηρῶν ὅσα καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, προστίθησιν, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ κατὰ πολλὰ ἠθέλον πλεονεκτῆσαι, μεταφέροντες εἰς Βεναρῆς τὴν μητρόπολιν τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ἣν ἠθέλον τοιοῦτοτρόπως ἐπαυξήσῃ καὶ ἐνισχύσει διὰ τῶν θρησκευτικῶν ἀναμνήσεων τῆς ἱερᾶς πόλεως. Ἀλλ' ἐγὼ τοῦναντίον νομίζω, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ, συνετῶς φερόμενοι, δὲν ἐπράξαν τοῦτο διότι ἐν ἀρχῇ μάλιστα ἠθέλον ἐπέρχεσθαι συγκρούσεις ἀδιάλειπτοι μετὰ τῆς ἀγγλικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἐν Βεναρῆς τυγχάνουσι ζωηρόταται. Λέγουσιν, ὅτι καὶ λόγοι ἐμπορικοὶ συνέτειναν εἰς τὴν τοιαύτην προτίμησιν φρονῶ ὅμως, ὅτι ὁ ἄλλος ἐκείνος λόγος ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος, οὗτινος ἔνεκεν ἡ Ἑταιρία προὔτιμυσε τὴν Καλκούτταν, πάντοτε ἐπιμελῶς φροντίσασα, ὥπως μὴ ἀνωφελῶς προσκόψῃ ταῖς θρησκευτικαῖς πεποιθήσεσι τῶν Ἰνδῶν. Καὶ ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ αἰτίᾳ τολμῶν νὰ βραδύσῃ ἰθαγενῇ ἀξιοματικὸς μετὰ πολλῆς προσοχῆς φροντίζει νὰ μὴ ἐγγίσῃ τὸ δεῖπνον τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἰδίων ὑπηρετῶν, ἢ νὰ μὴ ἐμβάψῃ τὰ ἄκρα αὐτὰ τῶν δακτύλων ἐν τῇ πηγῇ ἢ τῷ ῥύακι, ὃν οἱ Ἰνδοὶ ἐκλέγουσι πρὸς καθαρμὸν καὶ ἀγνισμόν.

Οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ἀγ-

γλων, πλουτισθεῖσα διὰ τοῦ ἐμπορίου, διὰ τῶν κατακτήσεων, ἄλλοτε δὲ καὶ διὰ τῆς καταπιεστικῆς φορολογίας ὑπ' αὐτῶν πάλιν τῶν Ἀγγλων, ἡ Καλκούττα, ῥιφθεῖσα οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ ἐδάφους ξένου, εἶδεν αὐξανομένην μετὰ ταχύτητος καταπληκτικῆς τὴν ἰδίαν ἑκτασιν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς. Ὅπως δὲ ὅταν ἐγκεντρίζωμεν δένδρον ἄγριον δι' ἄλλου ἡμέρου, τὸ ἐμβόλιον, τρεφόμενον δι' ἐκείνου, μεταβάλλει ἐπὶ τέλους τὸ ἄγριον δένδρον εἰς ἡμερον καὶ καρποφόρον, οὕτως ἀκριβῶς καὶ ἐν Καλκούττᾳ τὰ προϊόντα τῆς ἰνδικῆς γῆς καὶ ἡ ἐργασία τῶν ἰθαγενῶν χρησιμεύουσιν εἰς ἐπαύξησιν τοῦ ἀγγλικοῦ στοιχείου.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις δὲν ὠκοδομήθη πρὸ μακροῦ χρόνου, δυσκόλως παρατηρεῖ τις οἰκοδομήματα οἷα τὰ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἰνδοστάνης, ἅτινα μαρτυροῦσι τὴν παρελθούσαν λαμπρότητα τῶν μογγόλων καὶ ἄλλων μοναρχῶν. Βεβαίως ὁ ξένος, ὁ διατρέχων τὰς μεγάλας καὶ πολυανθρώπους συνοικίας τῆς Καλκούττας, παρατηρεῖ πολλὰς οἰκοδομὰς μεγίστας, ἀμφιβάλλω ὅμως, ἂν ᾔνοι δινατὸν νὰ ὀνομασθῶσιν αὗται οἰκοδομήματα ἢ μνημεῖα. Μόνον τὸ ἀνάκτορον τοῦ διοικητοῦ, ἴσως δὲ καὶ τὸ Νομισματοκοπεῖον εἰσὶν ἄξια τοσοῦτον μεγάλης ἐπωνυμίας.

Καὶ ὠμιλήσαμεν μὲν ἤδη περὶ τοῦ *Governement's palace*, κειμένου πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, εἰς Chowringhee. Εἰς ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας ὑπάρχει τὸ φρούριον Γουλιέλμου, οὗτινος τὰ πολυάριθμα πυροβόλα δεσποιοῦσι τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τῆς πόλεως. Κατ' ἀρχὰς τὸ φρούριον τοῦτο ἦν μικρόν τι δούρωμα, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ τριακοσίους ἢ τετρακοσίους τὸ πολὺ ἄνδρας, οὗτινος δὲ ἡ φρουρὰ ὑπερήσπιζε τὸν μικρὸν κάλυκα τῶν ἀράδων, μαύρων, ἀρμενίων, ἰνδῶν καὶ ἀγγλῶν ἐμπόρων καὶ ὁ κάλυξ αὐτὸς ἀπετέλεσε τὸ εὐρύχωρον ἄστυ τῆς Καλκούττας. Ἐπισκευασθὲν τὸ φρούριον Γουλιέλμου ὑπὸ τοῦ λόρδου Clives μετὰ τὴν μάχην Plassey ἐν 1757 ἔτει, καὶ ἀλλεπαλλήλως παρὰ τῶν διαδόχων αὐτοῦ εὐρυνθὲν, δύναται σήμερον νὰ θεωρηθῇ ὡς φρούριον πρώτης τάξεως. Τὰ παραρτήματα αὐτοῦ ἐξαπλοῦνται εἰς ἑκτασιν μεγάλην, καὶ λέγεται μάλιστα, ὅτι διὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὰς ἐπαυξήσεις ἐδαπανήθησαν ὀγδοήκοντα ἑκατομμύρια.

Οἰκοδόμημα, ὅπερ συνιστᾷ εἰς πάντας νὰ ἐπισκεφθῶσιν, εἶναι καὶ τὸ Νομισματοκοπεῖον. Περιέχει ἐργοστάσια μεγάλα, ἐντελῶς ὁργανισμένα μετὰ μηχανῶν, δι' ὧν κόπτονται νομίσματα, κάλλιστα ἐκτετυπωμένα καὶ παριστῶντα τὴν Ἑταιρίαν. Ἀλλ' ὅπερ τὰ μέγιστα κινεῖ τὴν περιέργειαν τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ κατὰστημα τοῦτο ξένων εἶναι οἱ διευθύνοντες αὐτὸ, πάντες σχεδὸν λίαν πεπαιδευμένοι τυγχάνοντες, βαθεῖας δὲ γνώσεως ἔχοντες καὶ περὶ

θη υπό τῶν ἀδελφῶν τῆς γυναικὸς τοῦ Θήβης Λυκόφρονος καὶ Τισιφρόνου, συνεργούσης καὶ ταύτης. Ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφώντος ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς. Ἡ Θήβη εἶπεν εἰς τοὺς ἀδελφούς της ὅτι ὁ Ἀλεξάνδρος ἐπιβουλεύει τὴν ζωὴν τῶν, καὶ συνεβούλευσεν αὐτοῖς τὴν καταστροφὴν του, πρὸς τοῦτο δ' ἐκρυψεν αὐτοὺς ἔνδον τοῦ οἴκου ὅλην τὴν ἡμέραν, τὴν δὲ νύκτα ἐλθόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου μεθύοντος, ἀφ' οὗ κατεκοίμησεν αὐτὸν, ἐξήνεγκε τὸ ξίφος του, καὶ προσεκάλεσεν εἰς τὸν φόνον τοὺς ἀδελφούς· ἐπειδὴ δ' ἐκείνοι ἐδίσταζον, εἶπεν ὅτι, ἐὰν δὲν πράξωσιν ὅ,τι ἀπεφάσισαν, θά ἐξεγείρῃ αὐτόν. Ἐκείνοι δ' ἐνθαρρυνθέντες εἰσῆλθον, ἡ δὲ Θήβη κλείσασα τὴν θύραν ἐκράτει ἰσχυρῶς ἔξωθεν τὸ βόπτρον μέχρις οὗ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος.

Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ ἢ ὁ εἷς, καθὰ Ξενοφῶν ἱστορεῖ, ὁ Τισιφρόνης δὲ πρεσβύτερος, κατέλαβε τὴν ἄρχην, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὡς τυραννοκτόνοι μεγάλης ἐτύγχανον ὑποδοχῆς, ὕστερον ὅμως διὰ τῶν μισθοφόρων ἀνέδειξαν ἑαυτοὺς τυράννους, φονεύοντες πολλοὺς τῶν ἀντιπρῆκτόντων, μέχρις οὗ ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ τῶν Ἀλευαδῶν ἐπελθὼν κατεπολέμησεν αὐτούς· φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ δὲν ἐξέβηκεν ἐντελὴς, διότι ἐπὶ τοῦ Φωκικοῦ πολέμου ὁ Λυκόφρων ἱστορεῖται ὅτι ἦτο τύραννος Φερῶν καὶ σύμμαχος τῶν Φωκίων, ἐνῷ οἱ λοιποὶ Θεσσαλοὶ ἦσαν πολέμιοι τούτων. Διὸ καὶ ὁ Φίλιππος ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Πειθολάου, ὡς γράφει ὁ Διόδωρος, καὶ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς καταφυγόντας εἰς τοὺς Φωκεῖς, ἀφ' οὗ παρέδωσαν εἰς τὸν Φίλιππον τὰς Φεράς. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τοῦ Φιλίππου ἀσχολουμένου εἰς τὸν κατὰ τῆς Ὀλύνθου πόλεμον ὁ Πειθόλαος ἐπανελθὼν εἰς Φεράς κατέλαβε τὴν τυραννίδα (394 π.Χ.), ἐξ ἧς καὶ αὐτοῖς ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Οὕτω δ' ἔλαβε πέρας ἡ ἐπὶ τούτοις ἐτη κατισχύσασα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φοβερά τυραννίς.

Ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων μνημονεύονται αἱ Φεραί ὡς περιελθούσαι εἰς τοὺς διαφόρους δορυκτῆτορας Μακεδόνες, ἐγένοντο δὲ καὶ θέατρον μαχῶν μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων. Ἐπὶ τέλους δὲ περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων κυριευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μανίου Ἀκίλιου Γλαβρίονος, ἀφαιρέσαντος αὐτάς ἀπὸ τοῦ Ἀντίχου Γ' (191 π.Χ.).

Ἐκτοτε ἡ πόλις αὕτη παρηκολούθησε τῇ τύχῃ τῶν λοιπῶν Θεσσαλικῶν πόλεων. Ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἐπισκοπῶν τῶν Βυζαντινῶν ἀναφέρεται ὡς ἐπισκοπὴ ὑπὸ ἀμφότερα τὰ ὀνόματα. Μνημονεύεται δὲ καὶ ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου Γ' (1205) ὑπὸ τὸ ὄνομα Βελεστίνου. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων παραλείπομεν, χρῆζοντα πολλῆς ἐτι ἐξακριβώσεως καὶ ἐρεῖνης.

Ὁ Τάφελ ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ περὶ Θεσσαλονίκης θεωρεῖ τὸν Βελεστίνον ὡς πόλιν τῶν κατὰ τὴν Ζ' ἑκατοντ. ἐπιδρομῶν σλαύων Βελεγεζίτων, τῶν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου ἀναφερομένων, τῶν οἰκησάντων τὰς Φθιωτικὰς Θήβας καὶ τὴν Δημητριάδα. Τὸ αὐτὸ δ' ἐπαναλαμβάνει ὁ Τάφελ καὶ ἐν ταῖς συμβολαῖς αὐτοῦ εἰς τὴν Βυζαντινὴν γεωγραφίαν. Ὁ Σάφαρικ, ὁ γράψας σλαυτικὰς ἀρχαιοτάτας, ἀποδέχεται ὡσαύτως τὴν γνώμην ταύτην.

Ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων τῶν περὶ τὰ γεωγραφικὰ ἀσχοληθέντων πρῶτος, καθὰ γνωρίζω, ἰδιαιτέρας ἡξίωσε μνείας τὸν Βελεστίνον Ῥήγας ὁ Φεραῖος, οὗτινος ἦτο ἰδιαιτέρα πατρίς, διαγράψας καὶ ἐκτυπώσας ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι χάρτῃ τῆς Ἑλλάδος (1797) μετ' ἀρκούσης ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας τοπογραφικὸν σχέδιον Φερῶν.

Ὁ Μελέτιος σημειοῖ μόνον περὶ τῆς πόλεως «Φεραὶ...», τανῦν λεγόμενην *Γενίτζαρι*, ἢ κατ' ἄλλους *Σίδρο*...», ὁ δὲ β' ἐκδότης τοῦ Μελετίου (1806) Ἀνθιμος Γαζῆς ὑποσημειοῖ: «Αἱ Φεραὶ λέγονται τὴν *Βελεστίνος*».

Τρίτον μνημονεύει τοῦ Βελεστίνου γεωγραφία ἐκδοθεῖσα γαλλιστὶ ἐν Παρίσις ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: *Résumé Géographique de la Grèce et de la Turquie d'Europe*, par G. A. M., citoyen Grec, (1826). Ἐμαθον δὲ ὅτι ὑπὸ τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα κρύπτεται τὸ ὄνομα Ἑλλήνος λογίου, τοῦ Γ. Α. Μάνου, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς πόλεως Βελεστίνου λαμβάνων ἀφορμὴν καὶ γράφων ἐν χρόνῳ, κατ' ὃν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἐκυμαίνετο ἐν τῇ ἀβεβαιότητι, χράσσει ὀλίγας γραμμὰς μετ' ἄλλους φιλοπάτριδος ἀνδρὸς ὑπὲρ τοῦ μάρτυρος Ῥήγα τοῦ Φεραίου.

Πλείοτε περὶ Βελεστίνου ἔγραψε τέταρτος, ὁ Ἰωάνν. Α. Λεονάρδος Ἀμπελακιώτης ἐν τῇ χωρογραφίᾳ τῆς Θεσσαλίας, ἣν ἐξέδωκεν ἐν Πέστῃ τῷ 1836.

Πέμπτος ὁ Νικ. Ι. Μάγνης ἐν τῇ περιηγήσει ἢ τοπογραφίᾳ τῆς Θεσσαλίας καὶ Θετταλικῆς Μαγνησίας, 1860.

Ἐκτος δὲ ὀλίγας λέξεις ἐσημείωσεν ὁ παρ' ἡμῖν διατρίβων σεβασμιώτατος Δωρόθεος Σχολάριος ἐν τῷ ἐκδοθέντι ὑπ' αὐτοῦ βιβλίῳ: «Δωροθέου σχολαρίου μητροπολ. Λαρίσης ἔργα καὶ ἡμέραι», 1877, ἐν ᾧ περιέλαβε σύντομον περιγραφὴν τῶν ἐπαρχιῶν Σωζουγαθοπόλεως καὶ Δημητριάδος.

Ἐκ τῶν βιβλίων τούτων μανθάνομεν ὅτι Βελεστίνος καλεῖται οὐ μόνον ἡ κωμόπολις περὶ ἧς γράφομεν, ἀλλ' ὁλόκληρον τοπικὸν τμήμα (ναχιγές) τῆς ἐπαρχίας Δημητριάδος περιλαμβάνον 9 κώμας, ἀποτελούσας ναχιγὲν Βελεστίνου τῆς ἐπαρχίας Δημητριάδος, τὰς ἐξῆς: Κάπουρνα, Κανάλια, Σέσκουλο, Ἀγ. Γεώργιος Βε-

λεστίνου, *Βελεστίνος*, Μουσαφρακλή, Περσεφλή, Οὐσλάρι, Σαρατζή. Οἱ κάτοικοι τῶν κωμῶν αὐτῶν συμποσύνται εἰς 3,250 κατοίκους· Ἑλλήνας καὶ 500 ὁθωμανούς.

Ὁ Βελεστίνος τὰ νῦν ἀποτελεῖ τὴν ἑδρὰν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν τοῦ ναχιγέ. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ 100 οἰκογενειῶν τουρκικῶν καὶ 25 ἑλληνικῶν, μετερχομένων τὴν γεωργίαν καὶ κηπουρίαν. Ἡ κωμόπολις κεῖται ἐπὶ τερπνῆς θέσεως· εἶνε δὲ κατὰφυτος καὶ καλλίρυτος, περισώζουσα πολλὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας καλλονῆς.

Πρὸς Α. τοῦ Βελεστίνου ὑπάρχει ἡ Ὑπέρεια κρήνη καλουμένη νῦν Κεφαλόβρυσον, τὴν δ-ποῖαν, λέγει ὁ Λεονάρδος, περικυκλοῦσι κυπάρισσοι, πλάτανοι, λεῦκαι καὶ ἐλαῖαι· σχηματίζει δὲ εἶδος λίμνης· σήμερον ὅμως εὕρισκεται εἰς κακὴν κατὰστασιν ἕνεκα τῆς ἀκηδίας τῶν οἰκούντων Ὀθωμανῶν.

Ἰδιαιτέρας μνείας πρέπει ν' ἀξιώθῃ τὸ τοπογραφικὸν σχέδιον τοῦ Ῥήγα. Ἐν τούτῳ ὁ Ῥήγας σημειοῖ τὸ Χελκοδώνιον ὄρος πρὸς Δ., ἀρχαῖον στάδιον λεγόμενον *Ἀμυγδαλιαῖς*, ἐρείπια ναοῦ καὶ ἀγορᾶς, ὀνομαζόμενα *ἀλαυριά*, τρόπαιον ἀρχαῖον εὐρισκόμενον ἐν τῷ γυναικωνίτῃ τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου, τὴν Ὑπέρεϊαν Κρήνην, ἀρχαιοτάτον ἡλιακὸν ὥρολόγιον, τὰ σπῖττα τῶν βασιλέων, γέφυραν, ἐν ᾗ καὶ μάρμαρον μέγα ἐνεπίγραφον, δάσος δρυῶν· σημειοῖ προσέτι τὰς ὁδοὺς πρὸς τὰ Φάρσαλα, Βῶλον, καὶ Λάρισσαν, μύλους μὲ μαρμαρόκτιστα ὑδραγωγεῖα, τὰ τουρκικὰ καὶ χριστιανικὰ μνήματα, τὸ φρέαρ Ἀειράνι, ἐρείπιον εἰς τὸν Σοῦγλον, τοὺς ἐκατέρωθεν τῆς κώμης χειμάρρους, καὶ τὰ πρὸς Ἀν. αὐτῶν περιβόλια, λατομεῖον ἐρυθρῶν μαρμάρων, τὴν δημόσιον ἀγορὰν, Ἀγ. Περσεφλὴν, τζαμίον.

Πρὸ τοῦ 1821 ὁ Βελεστίνος εἶχε πλειότερας οἰκίας καὶ ἀκμὴν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ὁμως ἐπανάστασιν ὑπέστη τὰς καταστροφὰς καὶ τὴν τύχην τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἐν αἷς ἀνεπτύχθη φρόνημα ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας, σώζονται δ' ἐτι τὰ ἐρείπια τῶν καταστραφεισῶν οἰκῶν. Ἐν τῇ περιφερείᾳ Βελεστίνου παράγονται σῖτος, λαχανικά, μέταλλα καὶ ἡ κτηνοτροφία δ' ἐνταῦθα εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη. Καθ' ἐκάστην δὲ Παρασκευὴν τελεῖται ἐμπορικὴ πανήγυρις, ἐνθα προσέρχονται καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Θεσσαλίας χάριν ἐμπορίας.

Ἐκκλησίαν ἔχει ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Σχολεῖον ἐν Βελεστίνῳ δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' εἰς Ἀγίον Γεώργιον, κώμην ἀπέχουσαν τοῦ Βελεστίνου ἡμίσειαν ὥραν, καὶ ἔχουσιν 275 κατοίκους· ὁ Λεονάρδος ὀνομάζει τὴν κώμην ταύτην μικρὰς Φεράς, θέλων νὰ συμβιβάσῃ τοὺς λόγους Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου γεωγραφοῦντος, ὡς εἶπομεν ἐν ἀρχῇ, ὅτι ὑπάρχουσι δύο Φεραί.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ πόλις Βελεστίνος, ἡ πατρίς τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις πρῶτος διεγράφη ἐπὶ χάρτου τὰ ὅρια τῆς μεγάλης Ἑλλάδος καὶ πρῶτος ἐμπνευσθεὶς μετεχειρίσθη τὴν μαγικὴν τῆς ποιήσεως γλῶσσαν, ὅπως ἀναφλέξῃ εἰς τὰ στήθη τοῦ Γένους τὸν ὑποκαίοντα σπινθῆρα τῆς ἐλευθερίας. Ἄν ἡ μεγαλόνοια τοῦ Κοραῆ καὶ μακρὰς σειρᾶς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν λογίων προητοίμασεν ὑπὸ τὸ πυκνὸν τῆς δουλείας σκότος τὰ ἐναύσματα τοῦ πυρσοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἡ φωνὴ τοῦ Ῥήγα,

ὡς τότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν ἴστα στενὰ
μονάλοι· ἴσαν λιοντάρια ἴστα βράχαις, ἴστα βουνᾶ,

ὡς θεῖον κέλευσμα οὐρανόθεν καταρραγὲν καὶ ἀντηχῆσαν εἰς δρυμοὺς καὶ φάραγγας, προῦκάλεσε τὴν ἀνάφλεξιν τῆς πυρᾶς.

Ἄς τιμῶμεν λοιπὸν καὶ μετὰ θρησκευτικῆς ἀγάπης ἃς ἀγαπῶμεν τὸν μικρὸν καὶ ἀφανῆ τὰ νῦν Βελεστίνον, τὸν γεννήσαντα καὶ σπαργανώσαντα τὸν πρωτοστάτην κήρυκα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Ὅποτε δὲ, τοῦ χρόνου πληρωθέντος, ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοῦ πνεύσῃ ἀπὸ τῶν χιονοσκεπῶν τοῦ θεοῦ Ὀλύμπου κορυφῶν ἡ δροσερὰ καὶ ζεῖδωρος τῆς ἐλευθερίας αὔρα, ἃς ἀνεγερθῇ ἐκεῖ ἐφ' ὑψηλοῦ στηλοβάτου ὁ ἀνδρείος καὶ τὸ κενοτάφιον τοῦ μεγάλου ἀνδρός.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΤΟ ΛΥΣΙΚΡΑΤΕΙΟΝ

Ὅπως ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ὡς ἐλαφρὸν κόσμημα, μετὰ τὴν βαρεῖαν καὶ μεγαλοπρεπῆ ἐντύπωσιν, ἣν ἐμπνέουσι τὰ λοιπὰ μνημεῖα, παρουσιάζεται τῷ κατερχομένῳ τὴν τῶν Προπυλαίων κλίμακα ὁ δίκην δακτυλιοῦ τοῦ πολυτίμου τῆς Ἀκροπόλεως ἐπιστέφον δακτύλιον, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἐν μικρογραφίᾳ διασωθεὶς τύπος τοῦ Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, χαριέστετος τῆς Νίκης ναὸς, οὕτως ἐν τῇ κάτω πόλει, ἀνάλογον αὐτῷ τὸ τε μέγεθος καὶ τὴν κομψότητα, ὑπερέχον δὲ κατὰ τὸν πλοῦτον σώζεται, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀναπτύξεως τῆς τέχνης ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τοῦ Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, μνημεῖον κομψοτάτον καὶ πλουσιώτατον κεκοσμημένον, ἐν ὁποῦν καλὴ καταστάσει, κατὰ τὴν Α. τῆς Ἀκροπόλεως πλευρᾶν, ἐγγὺς τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, τὸ γνωστὸν καὶ νῦν ἐτι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φανάρι τοῦ Διογένη ἢ Δημοσθένη» οὐ μόνον παρὰ τῷ χύδην λαῷ, ἀφελέστατα οὕτως ἀπὸ ἀποκαλοῦντι, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε, καὶ παρὰ λογιωτέροις, τὰς γενικὰς μόνον ἐπὶ τὰ κανονικώτερον διορθοῦσιν.

Ὁ Spon λέγει ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδόθη τῷ μνημείῳ ἐκ τοῦ ἐπιστεγείου κοσμήματος, λύχνῳ τριμύτῳ, κατ' αὐτὸν, παρεμφερὸς τὸ

βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ἐπεκράτησεν αὕτη ἐκ τοῦ ὅλου ἐξωτερικοῦ σχήματος τοῦ μνημείου, ὅπερ συνδυασθὲν μετὰ τῆς περὶ τοῦ λύχνου τοῦ Διονυσίου παραδόσεως, παρεβλήθη πρὸς τοῦτον καὶ τῷ φιλοσόφῳ ἀπεδόθη. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ὀνομασίας ταύτης φέρει καὶ τὸ τοῦ Δημοσθένους ὄνομα, σπανιώτερον καλούμενον «Φανάρι (σπανιώτατα δὲ, παρὰ τισι τῶν περιηγητῶν, Παλάτι) τοῦ Δημοσθένη»· οὕτως ὀνομάζει αὐτὸ ἀνώνυμός τις, παρὰ Laborde, ἀπὸ τοῦ 1460 ἤδη· ὁ δὲ τὸ 1672 σύντομον περιγραφὴν τῶν Ἀθηναίων γράψας Babin ἀναφέρει παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Δημοσθένης ξυρισθεὶς τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον ἐνεκλείσθη ἐκεῖ καὶ ἐμελέτα· συναίσθανόμενος ὅμως ὁ Babin, ὅτι ὁ ῥήτωρ, ὡς ἐν φυλακῇ ἐκεῖ κεκλεισμένος, ἠδύνατο νὰ πάθῃ ἐξ ἀσφυξίας ἐν οὕτῳ στενῷ χώρῳ, θέλων ὅμως συνάμα νὰ οἰκονομήσῃ τὸ πρᾶγμα ἄνευ ἀλλοιώσεως τοῦ παραδεδομένου, προστίθῃσιν ὅτι εἶχε καὶ ἄλλας αἰθούσας καὶ δωμάτια πλησίον, τὰ ὁποῖα κατακαέντα ἔδωσαν τὸ μέλαν χρώμα, τὸ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν μαρμάρων τότε ὑπάρχον. Ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπει ὅτι ἡ γνώμη τοῦ αὐτοῦ, μὲ ὅλην τὴν λεπτότητα αὐτῆς, δὲν ἀρκεῖ εἰς ἐξήγησιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἰδιορρυθμοῦ οἰκοδομῆς, τροποποιεῖ αὐτὴν, μὴ ἀφιστάμενος ὅμως τῆς ἰδέας τῆς ἐπ' αὐτοῦ δικαιοσύνης τοῦ ῥήτορος, λέγων ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ ἐχρησίμευε τῷ Δημοσθένει ὡς ναὸς, ἐν ᾧ ἐλάτρευε τὰ εἰδωλα τῶν θεῶν του, οἱ δὲ πρὸ τῶν θεῶν τούτων καίόμενοι λύχνοι παρέσχον τὸ ὄνομα εἰς τὸ μνημεῖον καὶ ἡ ἀτμίς αὐτῶν μέλαν αὐτὸ κατέστησεν.

Ἀφίνοντες τὰς παραδοξολογίας ταύτας, λέγομεν, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημεῖον, προδήλως, οὔτε ναὸς εἶνε, οὔτε ὡς οἶκημα ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ, οὐδεμίαν πρόσβασιν ἔχον, ὑψηλὸν δὲ τὸ κρηπίδωμα, τὸ δὲ κύριον μέρος πάντοθεν ὑπὸ πλακῶν φρασσόμενον· εἰς οὐδένα ἐπομένως, ὡς ἐκ τούτου, προσίτον, ἀπλῶς ἀντὶ στήλης κεῖται, οἷας τὸ πάλαι ἱδρυον ἢ ἐπὶ τάφων, τὰς νεκρικὰς καλουμένας καὶ ὑδρίαν ἀνεχούσας ἢ εἰς ἀνάμνησιν συμβεβηκότος τινὸς, τὰς ἀναθηματικὰς καλουμένας, ὡς βατταζούσας ἀνάθημά τι· δύναται δὲ, ὡς ἐκ τοῦ περιφεροῦς αὐτοῦ σχήματος, νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς περιφερεῖς ναοὺς, οὓς τόσον ἡγάπησαν βραδύτερον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν ὁποίων ὑπόδειγμα ὁ ἐν Tivoli σωζόμενος ναὸς τῆς Ἑστίας, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι, ἔνεκα τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἱδρύθη, δὲν εἶχεν ἐλεύθερον περιστύλιον, ἀλλ' ἡμικίονας κατὰ τὰς ἀρμογὰς τῶν φρασσουσῶν αὐτὸ πλακῶν.

Εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναθηματικῶν καὶ ἰδιαίτερον εἰς τὸ εἶδος τῶν χορηγικῶν ἀνήκον, ἐχρησίμευεν, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἀντὶ ἀπλῆς στήλης εἰς ὑποβάστασιν τρίποδος χαλκοῦ, χο-

ρηγικοῦ καλουμένου, ὡς λαμβανομένου εἰς νίκην ἐπὶ χορηγία.

Κατὰ τὰς μεγάλας δηλ. τῶν Ἀθηναίων ἐορτὰς καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς Διονυσίοις, ἐκάστη τῶν δέκα φυλῶν ὑπεχρεοῦτο νὰ λάβῃ μέρος διὰ τινος ἐκ τῶν παρ' αὐτῇ πλουσιωτέρων πολιτῶν ὑπ' αὐτῆς ἐκλεγόμενου, ὅστις ἔπρεπε νὰ δαπανήσῃ ὑπὲρ τῆς ὅσον οἶόν τε εὐπρεποῦς παραστάσεως τῆς φυλῆς ἐν τῇ ἐορτῇ· οὗτος ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ, ἀρωγὸν ἔχων τὴν πόλιν καὶ τὸν θεατρώνην, περὶ τοῦ ἀριζούντος καταρτισμοῦ τοῦ ἐκ παιδῶν ἢ ἀνδρῶν χοροῦ, ὅστις ἔπρεπε νὰ ψάλλῃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ὑπὸ τῆς πόλεως ὀριζομένου δράματος, περὶ τῆς καταλήλου ἐκγυμνάσεως τοῦ χοροῦ τούτου ὑπὸ ἐμπεύρου διδασκάλου, περὶ ἐπιτηδεύου αὐλητοῦ, περὶ ἐνδυμασίας καὶ περὶ διατροφῆς τῶν ἀποτελούντων τὸν χορὸν προσώπων, ἐφ' ὅσον διήρκει ἡ ἐκγύμνασις· ἡ δαπάνη εἰς ἣν ὑπεβάλλετο ὁ τὸν χορὸν καταρτίζων χορηγία ἐκαλεῖτο, αὐτὸς δὲ χορηγός. Ἐν ἑλλείψει χορηγῶν ὁ δῆμος ἀνελάμβανε τὴν δαπάνην, αὐτὸς χορηγῶν, ὡς πολλαὶ χορηγικῶν μνημείων ἐπιγραφὰὶ δεικνύουσιν, ὧν τινες καὶ ἐν ταῖς νῦν πρὸς Ν. τῆς Ἀκροπόλεως ἐνεργουμέναις ἀνασκαφαῖς ἀνευρέθησαν. Ἐννοεῖται ὅτι ἕκαστος τῶν χορηγῶν φιλοτιμούμενος νὰ ἀναδείξῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐκλέξασαν φυλὴν ἡμιλλᾷτο νὰ ὑπερβάλλῃ τοὺς λοιποὺς κατὰ τὴν τελειοτέραν καὶ ὑπὸ ἐμπειρότερον διδάσκαλον ἐξάσκησιν τοῦ χοροῦ, τὴν πλουσιωτέραν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν μείζονα καὶ ἐλευθεριωτέραν ἐν γένει δαπάνην.

Ὁ χορηγός, ὁ λαμπρότερον τὰ τοῦ χοροῦ παρασκευάσας καὶ μείζονα πρὸς τοῦτο καταβαλὼν φροντίδα, ἐθεωρεῖτο νικητής, ἅμα δὲ καὶ ἡ φυλὴ, ἥς ἀντιπρόσωπος εἰς τὸν δημόσιον τοῦτον ἀγῶνα κατήρχετο· «καὶ τὸ νικητήριον ἐν Διονύσου τρίπους», κατὰ τὸν Ἀθήναιον· ὁ τρίπους οὗτος ἦτο χαλκοῦς, ὁ χορηγικὸς καλούμενος, ὃν ὁ νικητὴς ἰδίᾳ δαπάνῃ ἔπρεπε νὰ ἱδρύσῃ εἰς δημόσιόν τι μέρος ἐπὶ μνημείου θεῷ τινι ἀφιερωμένου, δικαιωνίζων τοιοῦτότερον τὴν εὐγενῆ ἡμιλλαν εἰς ἣν ὑπεβάλλετο δαπανῶν ἀφειδέστατα καὶ μυρίους ὑφιστάμενος κόπους χάριν ἑνὸς τρίποδος, καὶ τούτου χαλκοῦ, ὅστις καὶ πάλιν κτῆμα τῆς πόλεως καθίστατο, ὡς δεῖγμα τιμαλφέστατον τῆς ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐνοικούσης ἀγάπης πρὸς τὰς τέχνας, ἃς τόσον ἀρμονικῶς ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ διὰ τῶν ἐορτῶν αὐτῶν συνέδεον καὶ ἀνέπτυσσον, καὶ διὰ τῶν ὁποίων τοσαύτην δόξαν περιεβλήθησαν αἱ ὀρχαῖαι Ἀθηναίαι ἐν τῇ ὑπερηφάνῳ ἐπιδείξει τοῦ χαρμωδίου καὶ ἐορταστικοῦ τῶν στιλβόντων οἰκοδομημάτων χιτῶνος, οὗ καὶ αὐτὰ τὰ ὑπὸ τὰ χρώματα τοσοῦτων αἰώνων καὶ

1. Ἡ συνθήκη τῆς διὰ τριπόδων ἀμοιβῆς τῶν ἐν ἀγῶνι νικούντων εἶνε παλαιολόγη παρ' Ἑλλήσι.

ἀπὸ τὰς τόσας καταστροφὰς διασωθέντα μέχρις ἡμῶν πολῦτιμα ῥάκη τὸν θαυμασμὸν τῶν νεωτέρων διεγείρουσιν, εὐγλωττότατα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλον τῶν Ἀθηναίων διατρανοῦντα.

Εἴπομεν ὅτι τοὺς τρίποδας οἱ χορηγοὶ ἱδρυον εἰς δημόσιόν τι μέρος· τοῦτο ἔκειτο ἐγγὺς τοῦ θεάτρου, ὅπου καὶ τὴν σήμερον εὐρέθησαν τὰ περισσώτερα τῶν τοιοῦτου εἶδους μνημείων λείψανα, καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Πρυτανείου εἰς τοῦτο ἀγοῦσης ὁδοῦ, ἥτις ἔνεκα τούτου καὶ Τρίποδες, κατὰ Παισανίαν, ἐκαλεῖτο· «Ἐστὶ δὲ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Πρυτανείου καλουμένη Τρίποδες»· προχωρῶν δὲ Παισανίας ἀναφέρει καὶ τὸν λόγον τῆς τοιαύτης ὀνομασίας τοῦ μέρους ἐκείνου, ὡς ἐξῆς· «Ἀφ' οὗ δὲ καλοῦσι τὸ χωρίον, ναοὶ θεῶν ἐς τοῦτο μεγάλοι, καὶ σφισιν ἐπεστήκασι τρίποδες χαλκοῖ μὲν, μνήμης δὲ ἄξια μάλιστα περιέχοντες εἰργασμένα.» Ἐν τῇ ἀφηγήσει ταύτῃ τοῦ Παισανίου τινες, τὴν γνώμην ἔχοντες ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο μνημεῖον ἦτο ναὸς καὶ θέλοντες νὰ συμβιβάσωσι τὴν γνώμην τῶν ταύτην πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Παισανίου λεγόμενα, προσθέτουσιν ἄρνησιν πρὸς τῆς λέξεως μεγάλοι· νομίζομεν ὅμως ὅτι ἡ προσθήκη αὕτη εἶνε ὅλως περιττή, ὡς δυναμένου τοῦ χωρίου νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ὅπως παρὰ Παισανίαν κεῖται· ὁ Παισανίας δηλ. λέγων ὅτι ὑπῆρχον ναοὶ καὶ ναοὶ μεγάλοι κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπαρξίν μνημείων διαφόρου σχήματος καὶ μικροτέρων, ἀλλ' ἀπλῶς, ὡς ἐνίοτε συνειθίζει, δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς λεπτομερείας, ἀρκεσθεῖς μόνον εἰς τὸ νὰ ἀναφέρῃ ὅτι τὰ κυριώτερα τῶν τοιοῦτου εἶδους μνημείων ἦσαν ναοὶ μεγάλοι, ὅπερ ἄλλως πιστοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις ἀναφέρει ὅτι ὑπὸ Νικίου ἱδρύθη «ὁ τοῖς χορηγικοῖς τρίποισι ὑποκείμενος ἐν Διονύτου ναὸς», καὶ ὅστις, δικαιολογῶν τοὺς πολλοὺς τρίποδας καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ναοῦ ἐν ταύτῃ ὑποδηλῶν, προστίθῃσιν· «ἐνίκησε γὰρ πολλάκις χορηγίας.» Ἐκ τούτων ἀρκούντως, νομίζομεν, καταδεικνύεται ἡ ὑπαρξὶς καὶ ἄλλων μνημείων ποικίλων τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα (τὴν δὲ διακόσμησιν ἀναλόγων, ἐνναεῖται, πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν φιλοκαλίαν τοῦ χορηγοῦ) ναομόρφων δηλ. εἰς θεὸν δέ τινα, ἥσως ἀφιερωμένων, οἷον τὸ περιγραφόμενον, ἢ ἐν εἰδει στήλης οἷα τὰ εὐθὺς πρὸ τοῦ Ν. τείλους τῆς Ἀκροπόλεως ἱστάμενα, κ.τ.τ.

Ορίσαντες τὸν σκοπὸν τοῦ μνημείου, χωροῦμεν ἤδη ἐπὶ τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ τὴν τεχνικὴν.

Εἰς τὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ ἀναγόμενον, εἶνε, οὐχὶ μονοπτέρου ναοῦ εἶδος, ὡς θέλει αὐτὸ ὁ Breton, ἀλλὰ ψευδοπεριπτέρου ἐξαστύλου· τὸ ὅλον σύγκειται ἐκ δύο διὰ τοῦ σχήματος διακεκριμένων μερῶν, τοῦ μὲν τετραγώνου ἐφηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ κρηπίδωματος,

τοῦ δὲ περιφεροῦς ἐπὶ τοῦ κυρίου μέρους τῆς οἰκοδομῆς. Το κρηπίδωμα ἔχει βάσιν καὶ σῶμα ἐκ πωρίνου τοῦ Πειραιῶς λίθου, γείσον δ' ἐκ λίθου Ὑμηττείου (ἐσφαλμένως δ' ἀναφέρεται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γ. Παπαδοπούλου γενομένη περιγραφῇ τοῦ μνημείου ὅτι τὸ κρηπίδωμα ὁλόκληρον σύγκειται ἐκ λίθου Ὑμηττείου). Ἡ βάσις ἢ ὁ ποὺς τοῦ κρηπίδωματος σύγκειται ἐκ τεσσάρων δόμων (καὶ οὐχὶ τριῶν, ὡς ὁ Breton λέγει), ἐν εἰδει ἀναβαθμῶν μονοπλίνθων, στενουμένων διαδοχικῶς πρὸς τὰ ἄνω, καὶ φερόντων κάτω περὶ τὰς ἀρμογὰς ἐγγλυφὴν ταινιώδη. Τὸ σῶμα ἔχει τοὺς δόμους πλατυτέρους ἐπίσης κατὰ τὸ κάτω μέρος ὑπὸ ταινιόδους ἐγγλυφῆς· περιθεομένου, (οὐχὶ δὲ καὶ τὰς πλίνθους ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἐγγλυφῆς διακρινομένας, ὡς ὁ Παπαδόπουλος λέγει), ἀλλ' ἀπλῶς διὰ λειοτέρας περὶ τὰς ἀρμογὰς ἐργασίας. Τὸ γείσον, ἐρχόμενον μετὰ ταινίαν πλατεῖαν, συμφοῦ αὐτῷ, εὐθὺς δ' ὑπὲρ τὸν ἀνώτερον τοῦ κρηπίδωματος δόμον κειμένην, ἀντιτίθεται διὰ τοῦ κυανολεύκου χρώματος τοῦ μαρμάρου τοῦ Ὑμηττοῦ πρὸς τὴν χορίαν τοῦ λοιποῦ κρηπίδωματος, καὶ ἀποτελεῖ μετάβασιν εἰς τὸ λευκὸν τοῦ λοιποῦ μνημείου μάρμαρον, τὸ χρώμασι, βεβαίως, τὸ πάλαι διηνησμένον. Τὸ ὅλον κρηπίδωμα ὑπέστη πολλὰς βλάβας, διὸ καὶ παντοιοτρόπως συνεπληρώθη· τοῦ γείσου αὐτοῦ μόνον ἡ Ν. Α. γωνία εἶνε ἀρχαία, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἀπομίμησιν ταύτης, οὐχὶ δὲ καὶ μετὰ τῆς δεούσης ἀκριβείας, συνεπληρώθησαν· τῆς δὲ βάσεως ἢ τοῦ ποδὸς τοῦ κρηπίδωματος τρεῖς μὲν ἀναβαθμοὶ εἶνε κεχωσμένοι, μόνος δ' ὁ τέταρτος φαίνεται.

Ἐπὶ τοῦ κρηπίδωματος τούτου ἔρχεται τὸ περιφερὲς μνημεῖον, φέρον ὅλα τὰ τοῦ ναοῦ συστατικά· ἡ κρηπίς αὐτοῦ σύγκειται ἐκ δύο περιφερῶν ἀναβαθμῶν τοῦ αὐτοῦ ὕψους καὶ τρίτου πολὺ ταπεινοτέρου, ὡς στυλοβάτου χρησιμεύοντος καὶ ἀστραγάλῳ καὶ κυματῖφ κοσμουμένου· ἐξ σφηνοειδῆ τεμάχια ἀποτελοῦσι τὴν κρηπίδα, ἐπὶ ἐκάστου τῶν ὑποίων καὶ οἱ τρεῖς ἀναβαθμοὶ εἰσιν ἀποτετυπωμένοι. Ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου ὀρθοῦνται ἐξ ἡμικίονες, εἰς τὸ μέσον ἐκάστου τμήματος τῆς κρηπίδος, ἡμικίονες Κορινθιακοί, ὧν τὰ μεταστύλια φράσσονται ὑπὸ πλακῶν καμπύλων, μονολίθων, κάτωθεν τοῦ κιονοκράνου ἀρχομένων καὶ ταινία τὰ ἄνω κοσμουμένων· τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ κιονοκράνου μέχρη τοῦ ἐπιστύλιου μέρος φράσσεται ὑπὸ πλακῶν μικροτέρων, αἵτινες ἐκοσμοῦντο ὑπὸ ἀναγλύφων πρᾶστώσεων τριπόδων ὁτωέντων, δύο εἰς ἕκαστον μεταστύλιον.

Αἱ βάσεις τῶν κιόνων ἀπλοῦσταται, ἄνευ τῆς συνήθους εἰς τὸν Κορινθιακὸν ρυθμὸν τετραγώνου πλίνθου, τὰ σώματα μονόλιθα, αἱ ῥαβδώσεις λήγουσιν εἰς φύλλα πρὸς τὰ ἔξω κλίνοντα, μεθ' ἃ ἐπεταὶ ἐγγεγλυμμένη ταινία, ὡς μετα-

βατικὸν ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς τὸ κιονόκρανον μέλος ἀντὶ τοῦ εἰς ἄλλους κίονας ἐξέχοντος ἀστραγάλου· τὸ κιονόκρανον ἀναπτύσσεται κανονικῶς, ἔχει δηλ. τὸν κάλαθόν του καὶ τὰς δύο σειρὰς τῶν φύλλων ἐξ ὧν ἀνέρχονται οἱ καυλοὶ· ἀλλ' ἡ πρώτη σειρὰ δὲν παριστάνει πλέον φύλλα ἀκάνθου ἀλλὰ στενώτερα τινὰ ἀρχιτεκτονικὰ, ὅμοια τοῖς τέρμασι τῶν ῥαβδῶσεων, ὧν τὰ μεταξὺ κοσμοῦνται ὑπὸ λογχοειδῶν τινῶν σωματίων· μόνη δ' ἡ δευτέρα σειρὰ ἀπεικονίζει φύλλα ἀκάνθου, καὶ κοσμεῖται ὑπὸ ὠραίων ῥοδάκων ἐκεῖ ἔνθα τὰ φύλλα συνέρχονται· κατὰ τὰ λοιπὰ κανονικῶς εἰργασμένον τὸ κιονόκρανον, παρουσιάζει ἰδιοτροπίαν τινὰ περὶ τὴν ἐργασίαν καθ' ὅλου, δὲν ἔχει δηλ. τὸ τετολμημένον καὶ ἰσχυρὸν εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ, τοὺς καυλοὺς, τὰς ἑλικας καὶ τὰ φύλλα, ἀλλὰ μᾶλλον φαίνονται ταῦτα μετὰ τινος λεπτότητος καὶ μαλακότητος, τῷ Ἰωνικῷ ῥυθμῷ ἰδιαζούσης, εἰργασμένα.

Τὸ ἐπιστύλιον μετὰ τῆς ζωοφόρου εἶνε μονόλιθα, κοίλα δ' ἐν εἵδει σφαίνου, ἐπὶ τῶν κίωνων ἐπικαθημένου, καὶ κανονικῶς, σύμφωνα δηλ. πρὸς τὸν ῥυθμόν, διηρημένα. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τοῦ ἐπιστυλίου, ἦτις πάντοτε ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς καὶ ταῖς ναομόροις οἰκοδομαῖς εἶνε ἡ κυριωτέρα, ὑπάρχει ἐπιγραφὴ, καὶ τὰς τρεῖς τοῦ ἐπιστυλίου ταινίας κατέχουσα, καὶ δηλοῦσα τὸν βραβευθέντα χορηγόν, τὸν δῆμον ἐξ οὗ κατήγετο, τὴν φυλὴν εἰς ἣν ἀνήκε, τὸ εἶδος τοῦ χοροῦ ᾧ ἡ φυλὴ ἐνίκησε, τὸν αὐλητὴν, τὸν τοῦ χοροῦ διδάσκαλον καὶ ἐν τέλει τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐνίκησε, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἄρχοντος. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς·

Λυσικράτης Λυσισίδου Κικυνεύς· ἐχορήγει,
Ἀκαμαντὶς παῖδων ἐνίκη, Θέων ἡύλει,
Λυσιάδης· Ἀθηναῖος· ἐδίδασκεν, Εὐαίνετος· ἦρχε.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ὁ ἐν ταύτῃ ἀναφερόμενος Εὐαίνετος ἦρξε τὸ 335 π. Χ. Ὡστε τὸ μνημεῖον ἀνηγέρθη μετὰ ἐν ἡ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς νίκης, 334 δηλ. ἢ 333 π. Χ., ἥτοι ἐπὶ τῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐποχῆς, καθ' ὃν χρόνον ἀνέλαβέ πως ἡ ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν Ἀθηναίων, ἂν οὐχὶ ἐξαφανισθεῖσα, τοῦλάχιστον ἐκπεσοῦσα τῆς προτέρας ἀξίας τέχνης, καὶ διὰ τῆς προστασίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου ἀριστουργήματα ἐφάμιλλα τοῖς προγενεστέροις παραγαγούσα.

Ἐπὶ τῆς ζωοφόρου, τῆς ὁλόκληρον τὸ μνημεῖον ἐν συνεχεῖ ταινίᾳ περιθεούσης, εἰκονίζεται ἐν μορφαῖς τριάνοντα σχετικόν τι πρὸς τὴν ἐορτὴν ἐν ἣ ὁ Λυσικράτης ἐνίκησεν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ ποίημα, ὅπερ ὁ ἐκ παίδων χορὸς ἔψαλε· δυνατὸν ὅμως νὰ ἀναφῇται καὶ εἰς μόνην τὴν ἰδέαν τῆς εἰς τὸν Διόνυσον ἀφιερώσεως τοῦ μνημείου. Ἡ πρᾶστασις ἐλήφθη ἐκ τοῦ κύκλου τῶν Διονυσιακῶν μύθων καὶ εἶνε ὁ μύ-

θος τῆς μεταμορφώσεως τῶν Τυρρηναίων πειρατῶν εἰς δελφίνας, ὃν ὁ Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ του ἀναφέρει, λέγων· «βουλόμενος δὲ (ἐνν. ὁ Διόνυσος) ἀπὸ τῆς Ἰκαρίας εἰς τὴν Νάξον διακομισθῆναι, Τυρρηναίων ληστρικὴν ἐμισθώσατο τριήρη· οἱ δὲ αὐτὸν ἐνθήμενοι, Νάξον μὲν παρέπλεον, ἡπεύγοντο δὲ εἰς Ἀσίαν ἀπεμπολήσαντες· ὁ δὲ τὸν μὲν ἱστὸν καὶ τὰς κώπας ἐποίησεν ὄφεις, τὸ δὲ σκάφος ἐπλησε κισσοῦ καὶ βοῆς αὐλῶν. Οἱ δὲ ἐμμανεῖς γενόμενοι κατὰ τῆς θαλάσσης ἔφυγον καὶ ἐγένοντο δελφίνες.» Ὁ Νόννος ἐν τοῖς Διονυσιακοῖς του λέγει ὅτι καὶ οἱ κάλως, ἥτοι τὰ σχοινία, εἰς ὄφεις μετεβλήθησαν·

Μακεδανοὶ δὲ κάλως, ἐχιδναῖοι πέλον ὀλκοί
Ἐμπνοα μορφωθέντες εἰς ἀγκύλα νῶτα δρακόντων.

Καὶ ὁ Λουκιανὸς, ἐν τοῖς Ἐναλίοις διαλόγοις, τὸν μῦθον τοῦτον ὑπαινισσόμενος λέγει, ὅτι κατανουμαχίῃσας ὁ Διόνυσος τούτους μετέβαλεν εἰς δελφίνας, καὶ παρ' Ὀβιδίῳ ἐν τῇ θαλάσσει ἡ σκηνή, ἐπὶ δὲ τῆς παραστάσεως τῆς ζωοφόρου, ἐπὶ τῆς παραλίας· τοῦτο ἐγένετο, νομίζομεν, χάριν τῆς τεχνικῆς οἰκονομίας. Τινες, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτος ὁ Fr. Vernon, ὁ τὸ μνημεῖον ναὸν Ἡρακλέους ὑπολαμβάνων, λέγουσιν ὅτι ἡ ζωοφόρος παριστάνει Ἡρακλέους ἄθλους. Προφανέστατα ὅμως ἡ σκηνή, ὡς εἴπομεν ἤδη, εἶνε Βακχικὴ ἐν μεγίστῃ ἀρμονίᾳ καὶ συμμετρίᾳ περὶ τι κέντρον ἐξελισσομένη, τὸ κέντρον δὲ τοῦτο εἶνε ὁ Διόνυσος, ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῆς Α. προσόψεως ἀπεικονισθεὶς ὡς νέος τρυφερὸς ἐπὶ βράχου, τῷ ἱματίῳ κεκαλυμμένου, ἐν ἡσυχίᾳ καθήμενος, ταινία τὴν κεφαλὴν ἀναδεδεμένους, φιάλην ἔχων ἐν τῇ ἀριστερᾷ, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸν πρὸ αὐτοῦλέοντα θωπεύων. Ὁ Διόνυσος, συνήθως, πωγωνίας ὑπὸ τῆς τέχνης παρίσταται καὶ ἐνδεδυμένος· ἡ ἐπίδειξις ὅμως τοῦ τρυφεροῦ σωματικοῦ κάλλους καὶ τοῦ γυμνοῦ νεανικοῦ σώματος, τὸ μαλακὸν τῶν γραμμῶν τοῦ περιγράμματος καὶ ἡ καθ' ὅλου νεανικὴ τοῦ Διονύσου παράστασις ἀνήκει εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐξ οὗ ἐξῆλθον, ὡς εἶδομεν, καὶ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ θωρακείου τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης· εὐκινησία σώματος καὶ λαγαρότης, ἀνάλογοι τῷ ῥυθμῷ, ὃν διακοσμοῦσιν, ἅμα δὲ καὶ ἡ παρατηρουμένη ἐν τῇ συνθέσει συμμετρία, μετὰ μαθηματικῆς σχεδὸν ἀκριβείας τηρουμένη, ὁ συνδυασμὸς τοῦ ὀρμητικοῦ ἐν ταῖς κινήσεσι μετὰ τῆς ἀταράχης ἡρεμίας εἰς βαθμὸν ἀρμόζοντα καὶ τὸ εὐγενὲς ἐν τῇ τῶν Σατύρων παραστάσει, ὑποδεικνύουσι τὸν τεχνίτην εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ οὐλοῦ ὁφείλονται τὰ ἔργα ταῦτα· ὁ τεχνίτης οὗτος εἶνε ὁ Πραξιτέλης, οὗ ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας περιελάμβανεν ἐκτὸς τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἑρώτος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὰς φαιδρὰς καὶ εὐθύμους τοῦ Βάκχου μετὰ τῶν Σατύρων τοῦ παραστάσεως, ἐξηγουμένους

ὅμως πλέον ὑπὸ τὴν λεπτὴν σμίλιν τοῦ τεχνίτου τούτου.

Τὰ κατὰ τὰ λοιπὰ τῆς παραστάσεως πρόσωπα, ἦτις εἰς δύο μέρη διαίρεται, τὸ περὶ τὸν Διόνυσον εἰρηνικὸν καὶ κυρίως Βακχικὸν καὶ τὸ κατὰ τοὺς ἀγωνιζομένους ὁπαδούς του, ὡς χρῆζοντα λεπτομεροῦς καὶ ὡς ἐκ τούτου μακροτάτης ἐξετάσεως καὶ ἀφηγήσεως, παραλείπομεν ἐνταῦθα, παραπέμποντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γ. Παπαδοπούλου σύντομον καὶ ἀκριβῆ περιγραφὴν τούτων.

Καὶ οὕτω μὲν ἔχουσι τὰ τῆς ζωοφόρου· ταύτην δ' ἐπιστῆφει, χάριν τῆς εἰς τὸ γείσον μεταβάσεως, ὁ ὀδοντωτὸς κανὼν, μεθ' ὃν προέχει τὸ γείσον ἐκ πολλῶν τεμαχίων συγκείμενον, φέρον δ' ἄνω, ὡς κόσμον τὸ μνημεῖον περιστέφοντα, κορυφὸς μετ' ἀνθεμίῳ ἀροκράμους. Ἐπὶ τῶν διαφόρων τεμαχίων τοῦ γείσου ἐπικάθεται μονόλιθος θολωτὴ στέγη, κεκοσμημένη δι' ἀπομιμήσεως στεγασματος ἐκ φύλλων δάφνης, εἰς τὸ κάτω τέρμα τοῦ οὐλοῦ ὀρθοῦται κυματοειδὲς κόσμημα ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά χωρὺν, μεθ' ὃ ἔπεται ταινία, μέχρι τῶν ἀροκράμων. Ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῆς στέγης καὶ ἐν μέρει ἐκ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου λίθου, ὀρθοῦται κόσμημα ὕψηλόν ἐκ πολλῶν σειρῶν φύλλων, ἄνω δ' ἐκ καυλῶν ἐκ τῶν φύλλων ὕψυμένων συγκείμενον· τὰ φύλλα ταῦτα διάκεινται ὡς ἑξῆς· πρῶτον τέσσαρες σειραὶ ἐπ' ἀλλήλοις κοσμηματικῶν ἀπὸ τῆς στέγης ἐν σχήματι κυλινδρικοῦ πρὸς τὰ ἄνω μειούμεναι· μετ' αὐτὰς ἔπειτα ταινία μεταβιβάζουσα εἰς ἕτερον τεμάχιον λίθου, φέρον μίαν σειρὰν μικρῶν φύλλων παρεμφερῶν τοῖς ἀκανθίνοις, καὶ δευτέραν ἐκ μεγάλων φύλλων ἀκάνθου, ἐξ ἧς πάλιν, ὑπὸ φύλλων μικροτέρων συνοδευόμενοι ἐκφύονται ἑξ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ καυλοὶ συστρεφόμενοι ἀνὰ δύο εἰς τρεῖς γωνίας, ἀποτελοῦσας τρεῖς γενναίας προεχοχὰς· ἐκ τῶν καυλῶν τούτων ἀναπτύσσονται μικραὶ ἑλικες πολλάκις περὶ αὐτοὺς ἐλισσόμεναι ἐν ὑποδιαίρεσει πλουσίαις, πολλὰν τὴν χάριν τῷ ὅλῳ παρεχούσαις· κατὰ δὲ τὰ μεταξὺ τῶν προεχοχῶν καὶ περὶ τὰ μέσα τῶν σχηματιζομένων κοιλοτήτων συστρέφονται ἄλλοι μικρότεροι καυλοὶ. Τὸ ὅλον δηλ. ἀποτελεῖ τριγωνικὸν Κορινθιουργὲς κιονόκρανον προβαῖνον, ὡς ἀπὸ κορυμμοῦ, ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκείνων σειρῶν τῶν κοσμηματικῶν φύλλων· ὁ ἄβαξ τοῦ κιονοκράνου τούτου ἀπεριβῆ τὰ ἄκρα, ἡ δ' ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνεια φέρει τρεῖς τετραγώνους ὁπᾶς, ἐκάστην ἐπὶ μιᾷς τῶν προεχοχῶν, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τετάρτην κυλινδρικήν· αἱ ὁπαὶ αὗται ἐχρησίμευσεν εἰς ἐγγύμωσιν τοῦ τρίποδος. Ἀντικρὺ ἐκάστης τῶν προεχοχῶν τοῦ ἐπιστεγείου τούτου κοσμήματος, ἐπὶ τῆς στέγης καὶ ἐκ τῆς κατωτάτης σειρᾶς τῶν κοσμηματικῶν φύλλων, ἐκφύονται τρεῖς ἕτεροι πρὸς τὰ κάτω ὀρμῶντες

καὶ εἰς πολλάς ἑλικας συστρεφόμενοι καυλοὶ· κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν καυλῶν τούτων ὑπάρχει μικρὰ ὀπὴ κυλινδρική, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ ἄκρον τῆς ἄνωθεν προεχοχῆς· ἐπὶ τῆς ὀπῆς ταύτης ἐστηρίζετο κόσμημά τι, οἷον δελφίς ἢ τι τοιοῦτον, οὗ τὸ ἕτερον ἄκρον ἐφθανε μέχρι τῆς ἀντιστοίχου τοῦ ἐπιστεγείου κοσμήματος προεχοχῆς.

Ἐπὶ τοῦ τριγωνικοῦ τούτου κιονοκράνου ἵστατο ὁ τρίπους, τὸ ὅλον ἐπιστέφον· συνέκειτο δ' οὗτος ἐκ τριῶν ἰσοῦσιν ποδῶν ῥαβδοῖς συνεχομένων ἢ κανόνων, ἄνω δὲ λέβητα φερόντων καὶ λαβὰς τρεῖς, ὧτα καλουμένας.

Τὸ λαγαρόν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὸ ἐπιδεικτικὸν πλουσίας διακοσμήσεως καὶ τοῦ τριγωνικοῦ σχήματος κιονόκρανον, ἐκίνησαν βεβαίως τὸν τεχνίτην εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ ῥυθμοῦ τούτου ἐπὶ μνημείου ὕψος καὶ πλοῦτον ἀπαιτοῦντος. Ἐν τῇ ἀποτυπώσει ὅμως τῆς ἰδέας αὐτοῦ ὁ ἀρχιτέκτων δὲν παρημέλησε τὴν προσήκουσαν συμμετρίαν καθ' ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὰ παρακείμενα μνημεῖα, οὔτε τοὺς τῆς τέχνης νόμους παρέβη, ὡς παραδόξως λέγει ὁ Breton, ὁ πολλὰ ἀνακριβῆ, τοῦλάχιστον ἐν τοῖς περὶ τοῦ μνημείου τούτου, γράψας ἐν τῇ τεχνικῇ ἐρευνῇ τοῦ μνημείου, διατεινόμενος, ὅτι τὸ ἀνώτερον τοῦ μνημείου μέρος δεικνύει καλαίσθησιν μᾶλλον τοῦ τεχνίτου καὶ μερίζονα τάσιν πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν κομψότητα ἢ σεβασμὸν πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. Μέχρι τούτου ὅμως ἐθεωρήθη καὶ θεωρεῖται ὑπὸ πάντων ὡς τύπος τεχνικῆς ἀκριβείας, οὗ, ὅχι μόνον περιγραφὰ ὑπὸ πλείστων ἐγένοντο, ἀλλὰ καὶ ἀπομιμήσεις καὶ ἐφαρμογαὶ ἐπὶ νεωτέρων οἰκοδομημάτων ὑπ' ἀνδρῶν ἐπὶ τούτῳ, πρὸς μελέτην τῶν ἀναλογίων αὐτοῦ, ἀποστελλομένων. Θεωρῶν δὲ, ὅτι ὁ τεχνίτης ὅλως ἀνεξάρτητος τῶν τῆς τέχνης δεσμῶν εἰργάσθη προβαίνει εἰς τὸ νὰ δεχθῇ ὅτι πλάστος μᾶλλον ἔργον εἶνε τοῦτο ἢ ἀρχιτέκτονος. Ἀλλὰ καὶ τὴν ὅλην ἀναλογίαν τοῦ μνημείου προσβάλλων λέγει, ὅτι δυσανάλογον εἶνε τὸ ὕψος πρὸς τὴν διάμετρον αὐτοῦ· ἐλησμονήσεν ὅμως ὁ Γάλλος περιηγητὴς ὅτι ἐγγὺς τοῦ μνημείου ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι μεγάλαι οἰκοδομαί, αἵτινες ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐπὶ τῆς τοῦ ὕψους κρηπιδώματος, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον δύναται νὰ παράσχη κατὰ τὸ φαινόμενον λόγον ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς δυσαναλογίας, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον οὐ μόνον ἔνεκα τῆς πρὸς τὰ ἐγγὺς οἰκοδομήματα ἀναλογίας, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ ὕψους τριπόδος τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἱσταμένου, οὕτως ὕψηλόν κατασκευάσθη γυμνὸν λοιπὸν τὸ μνημεῖον τῶν τε περὶ αὐτὸ παλαιῶν οἰκοδομῶν καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ κυριωτάτου μέρους, τοῦ τρίποδος, δὲν δυνάμεθα νὰ υποβάλωμεν εἰς τοιαύτας περὶ ἀναλογίας, πάντοτε ἀνακριβεῖς ἐσομένας, κρίσεις·

ἐὰν δὲ θέλωμεν νὰ κρίνωμεν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, πρέπει νὰ τὸ φαντασθῶμεν ὡς εἶχε τὸ πάλαι, καὶ θέλωμεν παρατηρήσῃ καὶ σεβασμὸν μέγαν πρὸς τοὺς τῆς τέχνης κανόνας καὶ τὰς ἀναλογίας ἀκριβῶς ἐφηρμοσμένους, ἀμφοτέρω δὲ καταλλήλως συνδυασθέντα πρὸς τὴν παρατηρουμένην ἐλευθερίαν καὶ εὐφυΐαν περὶ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν κοσμηματικῶν αὐτοῦ μερῶν.

Ἐκτὸς τούτων καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀναπτύξεως τῆς τέχνης οὐ μικρὰν ἀξίαν ἔχει, ὡς δεικνύον φανερά ὅτι οὐ μόνον οἱ Ῥωμαῖοι ἐφήρμοσαν τὸ περιφερὲς σχῆμα εἰς τοὺς ναοὺς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἤδη ὑπῆρχον τοιοῦτοι ναοί, καὶ εἰς αὐτοὺς ἀνήκει καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς οἰκοδομῆς· ἐκτὸς τούτου παρέχει ἡμῖν διὰ τῆς κομψῆς, στέγης τοῦ δείγμα ὁλόου, τεχνικοῦ δηλ. ἔργου, ὅπερ μέχρι τινὸς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποκλειστικῶς τῶν Ῥωμαίων ἴδιον, καὶ τοῦ ὁποίου πρὸ τινων ἐτῶν ἀπεδείχθη, ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Adler, ἡ Ἑλληνικὴ καταγωγή.

Τὸ μνημεῖον δὲν περιῆλθε μέχρις ἡμῶν ὥσον, ὡς διελθὼν πολλὰς τύχας, πολλοὺς δὲ κυρίους μεταβολὰς· μέχρι τοῦ 1658 κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν, (ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς αὐτῶν περιλαμβανόμενον), οὓς διεδέχθησαν οἱ Καπουτσῖνοι, ἀγοράσαντες αὐτὸ τὸ 1669· κατὰ τὸν Guillet ἀγοράσθη ἀντὶ 150 σκούδων παρὰ τινος Ἑλλήνου, ὅστις κατεῖχεν αὐτό. Ὁ Ἑλλήν οὗτος μετὰ τὴν συμφωνίαν, μεταμεληθεὶς, φαίνεται, δὲν ἤθελε νὰ παραχωρήσῃ τὸ μνημεῖον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ξένος, κατὰ τὴν Ἀθηναϊκὴν ἔθιμον, δὲν ἠδύνατο νὰ κατέχῃ ἀρχαιοτήτας· ἡ ὑπόθεσις ἐφθασεν μέχρι τοῦ καδῆ· ὁ καδῆς ἀπεφάσισε ν' ἀποδοθῇ τῷ ἀγοραστῇ τὸ μνημεῖον, ἀλλ' ἀγαπῶν βεβαίως τὰ ἀρχαῖα, Τοῦρκος αὐτὸς, περισσώτερον πολλῶν ἐκ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ἐφρόντισε νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν ἀπόφασίν του τὸν ὅρον, νὰ μὴ ἐπενεχθῇ βλάβη τις ἐπ' αὐτοῦ, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ διακοθῇ, φαίνεται, ἡ πρὸς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἀγάπη καὶ ἐλευθεριώτερον φερόμενος τῶν κατακλειόντων αὐτὰ τὴν σήμερον καὶ προνόμια ἐπὶ ξένης ἰδιοκτησίας ζητούντων, προσέθετο τὴν διαταγὴν νὰ ἐπιδεικνύῃ αὐτὸ ὁ ἀγοραστής τοῖς ἐπισκεπτομένοις τὸ μέρος ἐκεῖνο. Εἰκὼν τις τῆς τότε καταστάσεως τοῦ μνημείου δεικνύει αὐτὸ συνεσφιγμένον μεταξύ δύο τοίχων καλυπτόντων τὸ πλεῖστον αὐτοῦ· τούτων ὁ εἰς κρύπτει τὴν Β. πλευρὰν ἀπ' Α. πρὸς Δ., καὶ εἶνε ὁ τοίχος τῶν οἰκημάτων τῆς τῶν Καπουτσίνων μονῆς, ὁ δ' ἕτερος εἶνε ὁ περίβολος τοῦ κήπου τῆς αὐτῆς μονῆς, ὅστις στηρίζεται ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς νοτίου πλευρᾶς, ἀπὸ Ν. ἐρχόμενος· τὸ ἔδαφος τοῦ κήπου καλύπτει τὸ κρηπίδωμα μέχρι τοῦ μέσου τοῦ δευτέρου δόμου ἐκ τῶν ἄνω.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην φαίνεται ὅτι διετηρήθη

μέχρι τοῦ 1821 ὅτε, ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ὁμέρ Βριώνη ὑπὸ πυρκαϊᾶς κατεστράφησαν τὰ ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενα τῆς μονῆς οἰκήματα καὶ οὐ μικρὰν βλάβην ὑπέστη ὑπὸ τῶν φλογῶν. Τὸ 1831 ἐκαθαρίσθη ὁ περὶ αὐτὸ χώρος καὶ ἐγνώσθη τὸ τοῦ κρηπίδωματος ὕψος καὶ ἀποκατέστη εἰς τὴν σήμερον εὐρίσκεται θέσιν κατὰ πολλὰ ἑλλειπές· διότι ἐκτὸς τῆς τοῦ κρηπίδωματος καταστροφῆς τὰ μάρμαρα τῆς περιφερούς κρηπίδος ἐβλάβησαν, τὰ ἐξέχοντα τῶν κιονοκράνων μέρη ἀπετρίβησαν, εἰς κίων τῆς Β. πλευρᾶς ἐξέπεσε κατὰ τὸ πλεῖστον· ἐκ τῶν πλακῶν τῶν φρασσουσῶν τὰ μετὰστύλια δύο σώζονται ἐν καλῇ καταστάσει, ἡ μὲν κατὰ τὴν Β. πλευρὰν, (ὑπὲρ ταύτην δὲ καὶ ἡ μόνη σωζομένη ἐκ τῶν πλακῶν τῶν φρασσουσῶν τὰ μετὰστύλιον τῶν κιονοκράνων μέρη μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως τρίποδος ὠτώνεντος), ἡ δὲ κατὰ τὴν Ν. Αἰ. λοιπὰ δὲ κατὰ τὰς αὐτὰς πλευρὰς τετρασμέναι καὶ πλινθίνῳ τοίχῳ συμπεπληρωμέναι· πλινθίνος ἐπίσης τοῖχος κατέχει τὸν τόπον τῶν δύο ὑπολοίπων πλακῶν, ὅλως καταστραφειῶν. Τὰ μέρη τοῦ θριγκώματος ἐφθάρησαν ὑπὸ τοῦ πυρός, τὰ δὲ καὶ ὑπὸ λίθων κάτωθεν ῥιπτομένων ἀπεσπάσθησαν, ὡς οἱ ἀκροκέραμοι καὶ τὸ κυματοειδὲς κόσμημα, τὸ δὲ μέγα τῆς στέγης κόσμημα κατεστράφη ἰδίως κατὰ τὰ ἄνω, ἀφανισθέντος ὅλως τοῦ ἄβρακος.

Μεθ' ὅλας ὅμως τὰς καταστροφὰς αἱ ὑπέστη δύνανται νὰ παράσχῃ μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ῥυθμοῦ ὅν ἀντιπροσωπεύει, ὡς τὸ μόνον, ὅπως οὖν τέλειον, σωζόμενον ἔργον τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ μαλακότης τῆς ἐργασίας τῶν μερῶν τοῦ μνημείου, ἡ λεπτότης τῆς διαθέσεως αὐτῶν, ὁ ἐπανθὼν πλοῦτος τῆς διακοσμῆσεως καὶ ἡ τὸ ὅλον περιβάλλουσα λαγαρότης, χαρακτηριστικὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸ ἰδιάζον ἐν τῇ εὐρέσει τοῦ κομψοῦ σχήματος, συνδυαζόμενα μετὰ τῆς ιδέας τοῦ τρυφηλοῦ Διονύσου, εἰς ὃν, ὡς φαίνεται, εἶχεν ἀφιερωθῇ, παρέχουσιν εὐχάριστον καὶ παιδρὸν ὄψιν, ἅμα δὲ ἐπιδεικνύουσιν ἅπαξ ἐπὶ τὴν διὰ τοσούτων παρδειγμάτων ἐπικυρωθεῖσαν ἐπιτηδειότητα τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων εἰς τὴν κατάλληλον ἀπόδοσιν τῶν ἐκάστη θεότητι ἀρμοζόντων, ἀναλόγως τῆς τάξεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτηδειότητος οἱ τεχνῖται κατάρθουν νὰ διερμηνεύσιν πιστῶς τὰ αἰσθήματα αὐτῶν καὶ μεταδίδωσιν ἐκάστοτε τὰς ιδέας τῆς ἀρχαίας θρησκείας, διὰ τῶν καταλλήλων, συμφῶνως τῇ προῶν τῆς τέχνης διαμορφουμένων τύπων, μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς πάντα τὰ ἔργα τῆς ἀρχαιότητος ἐλευθερίας ἐν τῇ εὐρέσει καὶ διαπλάσει.

ΙΑΚ. Χ. ΔΑΡΔΑΝΗΣ.

ΜΙΑ ΣΕΛΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ὅταν τριανταεφτά τριανταοχτὼ χρόνους ἴσως ἀπεφάσισαν οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλευθερωθῶν καὶ ἀρπάξανε τὰ ὅπλα, ἔτυχε ὁ φοβερός Ὀδυσσεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου νὰ πολιορκῇ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι καὶ ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία· τότε οὔτε οἱ ἐδικοὶ μας εἶχαν ἀκόμη ἀρνηθῇ τὴν φουστανέλλα, οὔτε οἱ Τοῦρκοι εἶχαν λάβει τὸ νέο βάφτισμα ὅπου ἠθέλησε νὰ τοὺς δώσῃ ἡ Εὐρώπη. Ὁ πόλεμος ἐγένετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὁμήρου. Μάλιστα εἰς ταῖς πολιορκίαις ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτόνοντο μὲ τὴν ἡσυχίαν τους, δὲν ἐγνώριζοντο ἀκόμη ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεφτικὰ σύνεργα ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ χριστιανωσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιον κάπου κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἐνάντια μέρη νὰ στέκωνται μὲ τὰ χεῖρα σταυρωμένα καὶ ἀνεργὰ διὰ ἑλλειψὶ ἀπὸ πολεμοφόδια. —Καὶ παρόμοιο θὰ ἐσυνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθο συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλλικάρια τοῦ Ὀδυσσεὺς πρῶτ' πρῶτ' καὶ ρίχτοντας κατὰ τύχην τὸ ῥιμάτι ἐπάνα εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ῥοδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραμμα, ἔμειναν ἐκστατικά, βλέποντα τοὺς Τοῦρκους ἀνεδασμένους ἐπάνου εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βίαν νὰ χαλοῦν τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. —Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελὲς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσεῆ. Ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ ῥιμάτια τοῦ ἀπόλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλλικάρια τοῦ νὰ πλησιάσουν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ νὰ ἐρωτήσουν τοὺς Τοῦρκους διατί ἔδειχναν τέτοια ἀγριότητα μὲ μάρμαρα τὰ ὅποια δὲν τοὺς ἐπροξενούσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἔφεραν εἰς τὸ στρατηγὸν τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι οἱ Τοῦρκοι μὴν ἔχοντες ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκειτο τοῦτο τὸ μέταλλο, χυμένο ἐπιτηδὲς διὰ νὰ δίνη δύναμι καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμὸ διὰ νὰ δυνηθῶν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον.

Τέτοια ἀπόκρισις ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τι νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μία φωνὴ ἀποφάσισαν νὰ μνησθῶν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρείαζετο διὰ τὴν ὑπεράσπισί τους. —Οὕτω καὶ ἐγένετο.

Ἐστερξαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐξαγό-

ρασαν μὲ τὸ αἷμά τους, δίδοντες εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια διὰ νὰ τοὺς σκοτώνουν, τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα τὰ ὅποια ἦσαν προσωρισμένα νὰ ζήσουν διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὁλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὅποιο ἀπὸ τῶν αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο εἰς λήθαργον.

Α. ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΠΑΤΡΙΣ

Ἐν αἰῶνι καθ' ὃν τὰ πάντα ἀναλύουσιν ὅπως διεγείρωσι τὴν περὶ πάντων δυσπιστίαν, καὶ αὐτὸς ὁ ἔρως τῆς πατρίδος κατέστη πρόβλημα. Ἡ πατρις τοῦ ἀνθρώπου, λέγουσιν οἱ νεωτερισταί, μὴ δὲν εἶνε ἀπέραντος ὅσῳ καὶ ἡ γῆ, καὶ ὅπου λάμπουσιν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μὴ δὲν ὑπάρχει χῶρος δι' ἓνα υἱὸν τοῦ Ἀδάμ; . . Ἀθλοῖο! Ἐρωτήσατε τὸν Ἀλπεινὸν διατί δὲν δύναται νὰ ζήσῃ μακρὰν τοῦ ἄντρου αὐτοῦ, ἐρωτήσατε τὸν Ἀραβὰ τῆς ἐρήμου διατί τήκεται μακρὰν τῶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου μαστιζομένων ἄμμων αὐτοῦ, ἐρωτήσατε τὸν Ἰροελανδὸν διατί δὲν ὑπάρχουσι δι' αὐτὸν ἡδυπάθειαι, εἰμὴ μόνον ἐπὶ τῶν ἐπιπλεόντων πάγων τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ θὰ μάθετε τί ἐστὶ πατρίς.

Ἐχετε ἐν τῇ ὑμετέρᾳ γῇ ἐχθροὺς πιέζοντας ὑμᾶς; . . Κλαύσατε τὴν γῆν ἐκείνην, μὴ τὴν καταρασθῆτε, διότι ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν αἱ φαντασιώσεις ὑμῶν, ὑπ' αὐτῆς ἀναπαρίστανται ὑμῖν τὰ ὄνειρα τῆς ὑμετέρας ὑπάρξεως, δι' αὐτῆς ἡ καρδία σας πρῶτον ἤδη ἠνεψύθη εἰς ἀκαταλήπτους ἡδύτητας καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ζήσῃ, ἔχει χρεῖαν ν' ἀγαπήσῃ τοὺς τόπους οὓς κατοικεῖ, τὰ δὲ φίλτρα τῆς τοῦ βίου πρῶτης μόνα παρακολουθοῦσιν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ. Ψυχρὴ κἀπῆλε, ὁ μὴ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα μὴ παρέχουσάν σοι ἀφθόγους ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις, εἴθε ποτὲ νὰ μὴ στερηθῇς ταύτης! Τότε θὰ αἰσθανθῇς πῶς ἐν ἐκάστη πέτρᾳ θεοῦς ζῇ λόγος, καὶ τότε θὰ κλαύσῃς. . . Ἀνθρώπινος ἀφροσύνη! ποτὲ σχεδὸν δὲν γίνεται γνωστὸν ἡμῖν ἀγαθὸν τι, ἢ καθ' ὃν στιγμὴν ἀπόλλυται! . .

Α. BROFFERIO.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ

Ἐξ ἧς οὐδὲν προκύπτει διὰ τοὺς καταναλωτὰς ὄφελος.

Ἐνθυμούμαι ὅτι, νέος ὢν, καὶ πρὶν ἔτι δώσω ἀρκετὴν προσοχὴν εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν οἰκονομίαν, παρευρέθην εἰς φαιδρόν τι καὶ εὐθυμον ἐν τῇ ἐξοχῇ συμπόσει, ἐνθα τῶν συνδαιτημόνων τις δὲν ἔπαυεν, ἅμα φιάλῃ τις ἐκενοῦτο, νὰ τὴν σφενδονίζῃ ἐκ τοῦ παραθύρου, καὶ τοῦτο, ἔλεγεν, ἔκαμνε πρὸς ὄφελος τῶν ὑελαυργείων. Ἦτον ὅλως χαρὰ διὰ τὸ ἀνδραγάθημά του, οἱ δὲ συνδαι-

1. π. 1. 1. 1.

τημόνες επροθυμοποιούντο τίς πρώτος νά τὸν χειροκρατήσῃ.

Κατ' ἀρχάς ἐγέλασα καὶ ἐγὼ, μιμηθεὶς τοὺς ἄλλους· ἀλλὰ καθόσον ἡ ἀφροσύνη αὐτῇ ἐπανελαμβάνετο, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ προσέξω ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ἤρχισα νὰ διατάζω περὶ τοῦ κέρδους τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ προσγίγῃ τῇ κοινωνίᾳ ἐν γένει ἐκ καταναλώσεως, ἐξ ἧς οὐδὲν προκύπτει διὰ τοὺς καταναλωτὰς ὄφελος. Μοὶ φαίνεται, ἔλεγα κατ' ἐμαυτὸν, ὅτι ὁ συνδαιτημὼν οὗτος ὅστις ἀποφασίζει νὰ πληρώσῃ τρία ἢ τέσσαρα φράγκα ἐκ τῶν χρημάτων του διὰ φιάλας θραυσθείσας, δὲν δύναται νὰ κάμῃ τὴν δαπάνην ταύτην χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ περιορισμὸν ἴσης ποσότητος ἐφ' ἐτέρας δαπάνης. Ὅ,τι λοιπὸν ὁ ὑλοποιὸς πωλήσει περιπλέον, ἄλλος τις ἔμπορος θέλει πωλήσῃ ὀλιγώτερον, ὁ δὲ κόσμος δὲν δύναται νὰ κερδήσῃ τίποτε ἐκ τοιαύτης διασκεδάσεως, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπόλλυσι τὴν ἐργασίαν, τὴν ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν ὁ θραύσας τὰς φιάλας ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἐκ τῆς χρήσεώς των, ἂν ἤθελον οἰκονομηθῇ.

I. B. ΣΑΠΗΣ.

ΠΟΣΟΝ ΑΛΛΟΥΣΙΝ ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Ἐπιστήμων τις Ἀγγλος ὑπελόγησεν ὅτι εἰς ἀνὴρ ὀμιλεῖ τρεῖς ὥρας τοῦλάχιστον καθ' ἡμέραν ἀνὰ ἑκατὸν λέξεις τὸ λεπτόν, ἥτοι 29 σελίδας ἐντύπους εἰς 8ον καθ' ὥραν· ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἕκαστος ὀμιλεῖ 600 περίπου σελίδας καθ' ἡμέραν, ἥτοι 52 ὀγκώδεις τόμους κατ' ἔτος. Ὡς τῆς δυνάμεως τῆς στατιστικῆς! Τοῦτο ἀκούσας περιέργως τις ἠρώτησε τὸν Ἀγγλον ἐπιστήμονα, ἂν ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Ο! yes! ἀπάντησεν ὁ Ἀγγλος στατιστικὸς· φρόντιζε ὅμως πάντοτε νὰ πολλαπλασιάζῃς ἐπὶ δέκα.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Περὶ τοῦ σλαυονικοῦ ὀνόματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Henri Thiers «Περὶ Σερβίας, περὶ τοῦ παρελθόντος αὐτῆς καὶ τοῦ μέλλοντος», ἐκδοθέντι τῷ 1876, ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἀνέγνωσα καὶ χωρίον, ὅπερ καταχωρίζει ὁ συγγραφεὺς ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ed. Laboulaye «Σύγχρονοι μελέται περὶ Γερμανίας καὶ τῶν σλαυικῶν χωρῶν», ἐκδοθέντος τῷ 1856. Τὸ χωρίον ἔχει ὡς ἐξῆς· «Ὁ Σέρβος δὲν σκέπτεται μόνον περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ αὐτονομίας, ἀλλὰ προβαίνει καὶ περαιτέρω λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ Βοσνίους, Ἑρζεγοβινίους καὶ Βουλγάρους. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τῶν πατριωτικῶν ἀσμάτων, ἐμεγαλύνθη ἐν τῇ ιδέᾳ ὅτι ἡμέραν τινὰ θ' ἀναστήσῃ

τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Στεφάνου Δουσσάν, ἧς γνωρίζει ποία ἔσεται ἡ καθέδρα, — ὁ Βόσπορος. Ὁ Σέρβος δὲν γνωρίζει τὸ ὄνομα Κωνσταντινούπολις, διότι τοῦτο εἶναι ὄνομα πόλεως ἐλληνικῆς, δὲν γνωρίζει ὡσαύτως τὸ ὄνομα Σταμπουλ, διότι τοῦτο εἶναι ὄνομα πόλεως Τουρκικῆς. Τὸ Βυζάντιον ὑπ' αὐτοῦ καλεῖται Τσαριγράδ, ἡ πόλις τῶν Τσάρων, ἡ πρωτεύουσα τῆς Σερβίας, ἡ ἐδρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Σερβίας.»

Τοὺς λόγους τούτους ἐσημείωσα, διότι ἐγεννήθη ἐν ἐμοὶ ἀπόρημα πῶς ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Σέρβοις τοιαύτη παράδοσις καὶ ἐγεννήθη τοιοῦτος σκοπός. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐπὶ Στεφάνου Δουσσάν ἐγένοντο κύριοι πολλῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, καὶ ἐσχημάτισαν βραχύδιόν τινα σερβικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐγένοντο κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀνέμενον δ' ἐκ μεταγενεστέρων ἀναγνώσεων νὰ λύσω τὸ ἀπόρημά μου.

Εὐτυχῶς δὲν ἐβράδυνε πολὺ ἡ λύσις, διότι ἐν τῷ τελευταίῳ φυλλαδίῳ, (8ῳ, σελ. 155) τῆς *Revue Géographique* ἀνέγνωσα βραχεῖαν σημείωσιν τῆς ἱστορικῆς ἐννοίας τοῦ σλαυονικοῦ ὀνόματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Τσαριγράδ, γεγραμμένην ὑπὸ τοῦ K. L. Leger, συγγραφέως τοῦ βίου τῶν σλαύων ἀποστόλου Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Τὴν σημείωσιν δὲ ταύτην ἐθεώρησα καλὸν νὰ μεταφέρω ἐνταῦθα χάριν τῶν πολλῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Ἑστίας*.

Ἴδου τί λέγει ἐπὶ λέξει ὁ K. Leger.

«Ὁ κ. Κάμιλλος Rousset ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ τοῦ πολέμου τῆς Κριμαίας (σελ. 3) γράφει τὰ ἐξῆς·—Ἡ ὑπόθεσις τῶν Ἀγίων Τόπων ἐτέθη ὡς διάβασις . . . πρὸς τὸ ἱερὸν ἀντικείμενον τῆς μοσχοθητικῆς φιλοδοξίας, — τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον, τὴν πόλιν τοῦ Κωνσταντινίου, τὴν πόλιν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν καλουμένην ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ῥωσικῇ Τσαριγράδ, πόλιν τῶν Τσάρων—.

«Δὲν ἐρχόμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν ἐνταῦθα τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ Κωνσταντινούπολις εἴναι ἡ ἴητο, ὡς λέγει ὁ K. Rousset, τὸ ἱερὸν ἀντικείμενον τῆς μοσχοθητικῆς φιλοδοξίας, ἀλλὰ μόνον νὰ προφυλάξωμεν τὸν ἀναγνώστην ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ, ὅν ὁ σοφὸς ἱστορικὸς ἐξάγει ἐκ τοῦ σλαυονικοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης.

«Οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ῥωσικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σλαυονικῇ, τῇ σερβικῇ, τῇ βουλγαρικῇ γλώσσῃ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκλήθη καὶ καλεῖται ἔτι καὶ νῦν Τσαριγράδ ἢ μᾶλλον Τσαριγράδ, πόλις αὐτοκρατορικῆς. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη αὐτῇ ὑπὸ τῶν Σλαύων τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας πρὶν ἢ εἴη τὸ Βυζαντινὸν κράτος συνάψῃ σχέσεις πρὸς τοὺς Ῥώσσους. Ἀρκεῖτω ἡμῖν ἐν παραδείγματι ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου, κληθέντος ἄλλως Κυρίλλου, τοῦ περιωνύμου ἀποστόλου τῶν Σλαύων, γεγραμ-

μένῳ ἐν σλαυονικῇ σερβικῇ μικρὸν πρὸ τῆς θ' ἑκατονταετηρίδος, οὕτω καλεῖται ἡ Κωνσταντινούπολις, δηλ. Τσαριγράδ. Παρεπέμπομεν δὲ τοὺς περιέργους κατ' ἀνάγκην καὶ εἰς τὸ *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum* τοῦ Miklosich (ἐν Βιέννῃ 1866).

«Τὸ ὄνομα Τσαριγράδ δὲν εἶναι λοιπὸν ποσῶς ῥωσικόν. Ἀλλ' ὁ ὑπαινιγμὸς τοῦ κ. Κάμιλλου Rousset ἀπαιτεῖ καὶ ἐτέρην τινὰ ἐτι παρατήρησιν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ῥωσικῇ τὸ ὄνομα τσάρι δὲν σημαίνει τοὺς ἡγεμόνας ῥώσσους, διότι οὗτοι ἀπλῶς ἐκαλοῦντο *κνιάζ* διὰ τοῦ τσάρι ἐννοοῦντο τὸνναντίον οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Τσάρου τὸ πρῶτον ἀπεδόθη ὀριστικῶς εἰς τὸν Ἰβάν Δ' (1547). Τὸ ὄνομα λοιπὸν Τσαριγράδ οὐδὲν ἀποδεικνύει ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν προθέσεων τῆς Ῥωσσίας.»

A. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΑΙΣ

Ἀγάθων ἔφη· «Τὸν ἄρχοντα τριῶν δεῖ μεμνησθαι· πρῶτον μὲν ὅτι ἀνθρώπων ἄρχει, δεῦτερον ὅτι κατὰ νόμους ἄρχει, τρίτον ὅτι οὐκ αἰετῶς ἄρχει.»

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Οἱ νῦν Ἕλληνες ἀξιοῦσιν ὅτι εἶνε γνήσιοι ἀπόγονοι φυλῆς, ἀποδείξασθαι ἄλλοτε τὰς Ἀθῆνας δᾶδα καὶ δόξαν τοῦ σύμπαντος κόσμου, εἰς αὐτοὺς δ' ἀπόκειται ν' ἀποδείξωσι διὰ τῶν πραγμάτων μᾶλλον ἢ διὰ τῆς ἱστορίας, ὅτι ἡ δρατὴ καὶ προφανὴς ἐνέργεια τῆς διανοίας των ὀφείλει τὴν ζωηρότητα καὶ εὐκινησίαν τῆς εἰς διαδοχικὴν ἐπίδρασιν, ἀνερχομένην εἰς τὰ ἱελαυρικά ἢ ἔστω καὶ τὰ Πελασγικά φύλα.

Ἐχω σχηματίσει τὴν πεποιθήσιν, ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες εἶνε ὑπόλογοι διὰ τὰς κατ' αὐτῶν λοιδορίας τῶν ξένων. Οἱ πολιτικοὶ των ἀνιχνεύουσι πλεῖστα παραπτώματα, ἐν οἷς καὶ ὅλως ἀνύπαρκτα, αἱ δὲ εἴκοσι πέντε ἢ καὶ τριάκοντα ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἐπαναλαμβάνουσι ταῦτα ἀδιαλείπτως. Τὸ μέγιστον μέρος τῶν πολιτικῶν ἀνομημάτων χαλκεύεται ὑπὸ κομματικῶν γραφοκόπων, ἀνευδοκίμως δὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔχεται ὑποστάσεως, ἐξογκοῦται, πᾶν δ' ὅ,τι δὲν εἶνε ἐξογκωμένον, οὐδεμίαν ἔχεται ὑποστάσεως.

Ὁ Ἕλλην εἶνε ἐμπαθής, τὰ πάθη του ἐξάπτονται, ὡς ὁ παρὰ τὴν φλόγα ξηρὸς χόρτος, ἀλλὰ καὶ ταχέως ἐπίσης κατευνάζονται, ἐὰν ἡ αἰτία δὲν ᾖνε σπουδαία. Οὕτω βλέπομεν

τινα ἀστευρόμενον μεθ' ἐτέρου, ὃν αὐτὸς οὕτως πρὸ ὀλίγων ἔτι στιγμῶν βανύσως ὕβριζε.

Ὁ Ἕλλην ἀριδὴλως εἶνε ἀγγίνους, ἐπαίρεται δ' ἐπὶ τούτῳ· βαθύτατον αἰσθάνεται ἄλγος, ἂν κατορθώσῃ τις νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ ἐν τινι συναλλαγῇ. Διασκεδαστικώτατον ὄντως εἶνε νὰ παρίσταται τις καὶ κρύφα νὰ προσέχῃ εἰς τὴν διαπραγματεύσειν οἰασδήποτε ἐμπορικῆς πράξεως, ἔστω καὶ ἀγοραπωλησίας ὀλίγης κλωστής ἢ κρομμύων. Πολλὰκις ἐπέρχεται μεγάλη σύγχυσις καὶ ταραχὴ ἐνεκὰ τῆς σφοδρᾶς συγχρόνου ἀγορεύσεως ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καταλήγει δ' ἐπὶ τέλους εἰς ἐκατέρωθεν ἐλάττωσιν τῶν προταθέντων. Ἡ μικρὰ κόρη ἢ ἐν τοῖς ἐν Ἀγγλίᾳ σιδηροδρομικοῖς σταθμοῖς πωλοῦσα κόμαρα ἐντὸς μικρῶν δοχείων, πληρουμένων συνήθως κατὰ τὸ ἥμισυ δι' ἀχρήστου χάρτου, ἀκριβῶς καθ' ἡν στιγμὴν ἡ ἀμαξοστοιχία ἀναχωρεῖ, σπανίως θὰ ἐξαπατήσῃ Ἕλληνα. Πρὶν ἢ οὗτος πληρώσῃ τὸ ἥμισυ σελλίνιον, κενοὶ τὸ περιεχόμενον ἐπὶ τῆς χειρὸς, καὶ ἂν εὕρῃ αὐτὸ ἑλλειπές, ἀπαιτεῖ τὴν συμπλήρωσιν. (Κάρολος Τάκερμαν).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μουσεῖον ἱστορικὸν τοῦ ἐν Ἀθῆναις Ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου.

Οἱ διοικοῦντες τὸ ναυτικὸν ἀπομαχικὸν ταμεῖον πρὸ καιροῦ κατήρτισαν μουσεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συνήθροισαν κειμήλια, ναυτικὰ ἐξαιρέτως, ἀνακαλοῦντα εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐπιόντων τοὺς μεγαθύμους ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες εὗρον τὸ ἔθνος δούλον, ἀνῶρθωσαν αὐτὸ, καὶ ἀφῆκαν αὐτὸ βασιλεῦον καὶ ἐλεύθερον. Τὸ μουσεῖον τοῦτο, ἱδρυτὴς τοῦ ὁποίου κυρίως ὑπῆρξεν ὁ μέγας συντελέσας εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου καὶ ἄλλοτε πρόεδρος αὐτοῦ κ. Γ. Ζωχιός, δὲν δέχεται εἰμὴ πράγματα ὁμολογουμένης ἱστορικῆς ἀξίας, κειμήλια μετέχοντα ἀρετῆς καὶ δόξης. Ἀπεθασαυρίσθησαν μέχρι τοῦδε εἰς τὸ μουσεῖον τὰ ἐξῆς· 1 Τὸ θρανίον, ἐφ' οὗ κατὰ πρῶτον ἐκάθησεν ὁ Κυβερνήτης, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλθών. — 2 Ὁ ἐπίσημος τοῦ Κυβερνήτου ζωστήρ. — 3 Ἰδιόχειρος σπουδαία ἐπιστολὴ τοῦ Κυβερνήτου, ἀπευθυνθεῖσα παρ' αὐτοῦ ἐκ Γενεύης, τὴν 12 δεκεμβρίου 1824, πρὸς τὴν Προσωρινὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος. — 4 Ἡ ἐπίσημος σφραγὶς τοῦ Κυβερνήτου. — 5 Τὸ θρανίον τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου. — 6 Τὸ ὁρολόγιον τοῦ ἰδίου. — 7 Ἡ ταμβάκη ὁθὴ τοῦ ἰδίου (πλήρης ταμβάκου). — 8 Ἡ ταμβάκη τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτου. — 9 Ἡ καρδιά τοῦ ναυάρχου Ἀνδρέου Μιαούλη ἐν ἀργυρᾷ κάλπῃ. — 10 Τὸ τρομπόνιον τοῦ ἰδίου. — 11 Τὸ ὁρολόγιον τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου.

12 Ὁ νάρθηξ τῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων τοῦ ἰδίου καὶ ἰδιόχειρόν τι ἐγγραφόν.-13 Περίεργον παλαιὸν πυροβόλον ὄπλον τοῦ οἴκου Βούλγαρη.-14 Δύο μικρὰ εἰκόνες τοῦ Ἰωάννου Ὁρλάνδου, νεανίου ἔτι ὄντος.-15 Ἡ κάρτα καὶ ἡ περισκελὶς τοῦ Σείχ-ουλ-ἰσλάμ, ἥτοι τοῦ πατριάρχου τῶν Τούρκων, τοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τοῦ ἀντιναύάρχου Σαχτούρη συλληφθέντος.-16 Τὸ τρομπόνιον τοῦ ἀντιναύάρχου Ἀντωνίου Γ. Κριεζή.-17 Τὸ τρομπόνιον τοῦ ὑποναύάρχου Ἀλεξάνδρου Ῥαφαήλ.-18 Μετάλλιον χάλκινον, κοπὲν ἐν Μονάχῳ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου τοῦ ναυάρχου Ἀνδρέου Μιαούλη. Τὸ μετάλλιον τοῦτο εἰκονίζει, ἔνθεν μὲν, τὸν Μιαούλην, ἐκείθεν δὲ, τὴν Δόξαν, γράφουσιν ἐπὶ ναυτικοῦ τροπαίου τὰς νίκας τοῦ θαλασσομάχου. Καὶ τοῦ μὲν τροπαίου ὑπεράνω γέγραπται: «Ναυτικὴ ἀρετὴ», ὑπεράνω δὲ τῆς εἰκόνος τοῦ Μιαούλη ἐσημειώθησαν τὰδε: «Ἐγεννήθη τῇ 20 μαΐου 1769. Ἀπέθανε τῇ 11 ἰουνίου 1835.»-19 Ὁ Σταυρὸς, ὃν ἔδωκεν ὁ αἰδιδίμος Πατριάρχης Γρηγόριος εἰς τὸν πλοίαρχον Γεώργιον Πάνον, καὶ ἐφ' οὗ ὠρκίσθησαν οἱ μνηθέντες ἐν Σπέτσαις τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας.-20 Νόμισμα χρυσοῦν, κοπὲν κατὰ τὸ 1817 ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σταυματίου Μπουντούρη.-21 Σπανία καὶ πλήρης συλλογὴ δώδεκα χαλκίων μεταλλίων, κοπέντων ἐν Μονάχῳ καὶ ἐξεικονιζόντων τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Κατὰ πρόσωπον ἑκάστου ἐξ αὐτῶν τῶν μεταλλίων εἰκονίζεται περιώνυμός τις ἀνὴρ ὅπισθεν δὲ ἡ ἰδέα συμβάντος διαβοήτου. Ἀνωθεν τῆς ὀπισθεν εἰκόνος ὑπάρχει γεγραμμένον γραφικόν τι λόγιον κατωθεν δὲ σημείωσις ἱστορικὴ, ἢ ἀπλὴ χρονολογία. Τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα εἰσὶ τὰ ἐπόμενα: Ὁ Ἱεράρχης Γερμανὸς, ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Νικήτας, ὁ Μπότσαρης, ὁ Γεώργιος Κουντουριώτης, ὁ Μιαούλης, ὁ Κωλέτης, ὁ Τρικούπης, ὁ Κυβερνήτης, ὁ Ὄθων, ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία.-22 Ἡ καπνοσακκοῦλα τοῦ ναυάρχου Νικολάου Ἀποστόλη.-23 Ἡ σπάθη τοῦ ναυαρχήσαντος Ἀποστόλη Ν. Ἀποστόλη.-24 Εἰκὼν τοῦ Κυβερνήτου ἐλαιοβαφῆς, ἔργον εὐρωπαϊκὸν σπανίας ὁμοιότητος.-25 Τὸ σῆμα, δι' οὗ ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, εἰς τὴν ἐν Σάμῳ λαμπράν καὶ τελεσφόρον ναυμαχίαν, διέταξε τὰ πυρπολικά νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν πολεμίων, ὅτε παρέστη ὁ Κανάρης ὡς θεὸς ἐκ μηχανῆς.-26 Τὸ ἀκροστόλιον τῆς ναυαρχίδος τοῦ ναυάρχου Μιαούλη, περισθὲν ὑπὸ τοῦ Θ. Καίρου.-27 Εἰκὼν τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου ὁμοιότητος οὐ τῆς τυχούσης.-28 Εἰκὼν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου.-29 Ἐν εἰκόνι αἱ πρωτότυποι ὑπογραφαὶ τῶν πληρεξουσίων τῆς πρώτης ἐν Ἀθήναις Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ἐναῖς καὶ αἱ ἀνδρῶν ἐπισημοτάτων.-30 Μετάλλιον εἰκονίζον τὸν ἀντι-

βαλεύσαντα Μάουερ.-31 Διάφορα ὄπλα τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ἥτοι: Μία μάχαιρα μετὰ θήκης ἀργυρᾶς, μία σπάθη ἀνευ θήκης, μία λόγχη μετὰ τοῦ κοντοῦ, ἐν ναυτικὸν τηλεσκοπίον.

Ἀνάμνησις πένθους ἐνδόξου.

Ἵπὲρ τοῦ ἀγώνος τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας ἐμόχθησεν ὁ Καβούρ οὐ μόνον διὰ σχεδίων, συμβουλῶν, λόγου καὶ γραφῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ αἵματος. Ὅτε, ἐν ἔτει 1848, αὐθάδης βουλευτῆς ὠνείδισε τοῖς Πεδεμοντίοις ἔλλειψιν φιλοπατρίας, τὸν ἐπεστόμισε ὁ κόμης ἀναφωνήσας στεντορεῖα τῇ φωνῇ: «τὴν φιλοπατρίαν των διατρανοῦσιν οἱ Πεδεμόντιοι ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν» ὑπηνίξατο δὲ διὰ τῶν λέξεων τούτων τὸν ἀγαπητὸν αὐτῷ ἀνεψιὸν Αὐγουστον, υἱὸν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Γουστάβου, ἀρτίως διατρυπηθέντα τὸ στήθος ὑπὸ σφαίρας αὐστριακῶν ἐν τῇ παρὰ τὸ Γόττον μάχῃ. Ἐπὶ τοῦ λειψάνου τοῦ εἰκοσαέτους νεανίου εἶχεν εὐρεθῇ καθημαγμένη ἐπιστολή, δι' ἧς ὁ θεὸς παρώτρυνε τοῦτον καὶ ἐξώρριζε νὰ καταφρονήσῃ τοῦ θανάτου καὶ γενναίως ἐπιτελέσῃ τὸ πρὸς τὸν βασιλεῖα καὶ τὴν πατρίδα καθήκον. Τὴν αἱματόφυρτον τοῦ νεκροῦ στολὴν ἔρρανεν ὁ κόμης διὰ θαλερῶν δακρύων, εἶτα δὲ ἀνήρτησεν αὐτὴν ἐν τῷ μελετηρίῳ του καὶ μέχρι θανάτου τὴν ἐτήρησε τιμαλφὸς κειμήλιον καὶ ἀνάμνησιν πένθους ἐνδόξου.

Δύο δῶρα τοῦ Νικήτα τοῦ Τουρκοφάγου.

Μετὰ τὰς περιελλήτους αὐτοῦ νίκας, ὁ Τουρκοφάγος Νικήτας ἔπεμψεν ἄγγελον εἰς τὴν σύζυγόν του φέροντά τι καλῶς τετυλιγμένον. Πάντες ἐνόμιζον, ὅτι τοῦτο ἦτο πολύτιμον δῶρον, καὶ ἦσαν ἀνυπόμονοι νὰ τὸ ἴδωσιν. Ἡ σύζυγος τοῦ Νικήτα λύει τὸ δέμα, καὶ εὕρισκει... ταμβακοθήκην ἐκ ξύλου καὶ τὸ ἐπόμενον γραμματίον: «Οἱ στρατιῶταί μου μοὶ προσέφερον τὴν ταμβακοθήκην ταύτην καὶ ξίφος κεκοσμημένον διὰ πολυτίμων λίθων. Τὸ ξίφος ἐδώρησα εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ὑδρας, ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ στόλου. Τὴν ταμβακοθήκην ἀποστέλλω εἰς σέ, ἥτις μετὰ τὴν Πατρίδα εἶσαι τὸ προσφιλέστερόν μοι ὃν ἐπὶ τῆς γῆς.»

Μάθημα πρὸς αὐτοκράτορα.

Ὅτε ποτὲ Ναπολέον ὁ Α', ἐν ἐπισήμῳ ὑποδοχῇ τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, γενόμενος παράφορος ἐξ ὀργῆς ἐπλησίασε πρὸς τὸν Μεταρνίχ καὶ ἀρπάσας αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐπενδύτου ἀνέκραξε μεγαλοφώνως: «Θά μοι εἴπητε τέλος πάντων τί θέλει ὁ ὑμέτερος αὐτοκράτωρ;» ὁ Αὐστριακὸς διπλωμάτης ἀπήντησεν ἀτάραχος: «Πρὸ παντὸς ἄλλου θέλει νὰ σέβησθε τὸν Πρεσβευτὴν του!»

Εἰς Ἀναμνηστικὴν.